

Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského, ČAV,
Praha 8, Dolejškova 3

Mikroskopie rastrovací sondou I

Základní techniky

Pavel Janda

Odd. elektrochemických materiálů

<http://www.jh-inst.cas.cz/>
<http://www.jh-inst.cas.cz/~janda>
pavel.janda@jh-inst.cas.cz

Rozdělení mikroskopických metod podle rozlišení

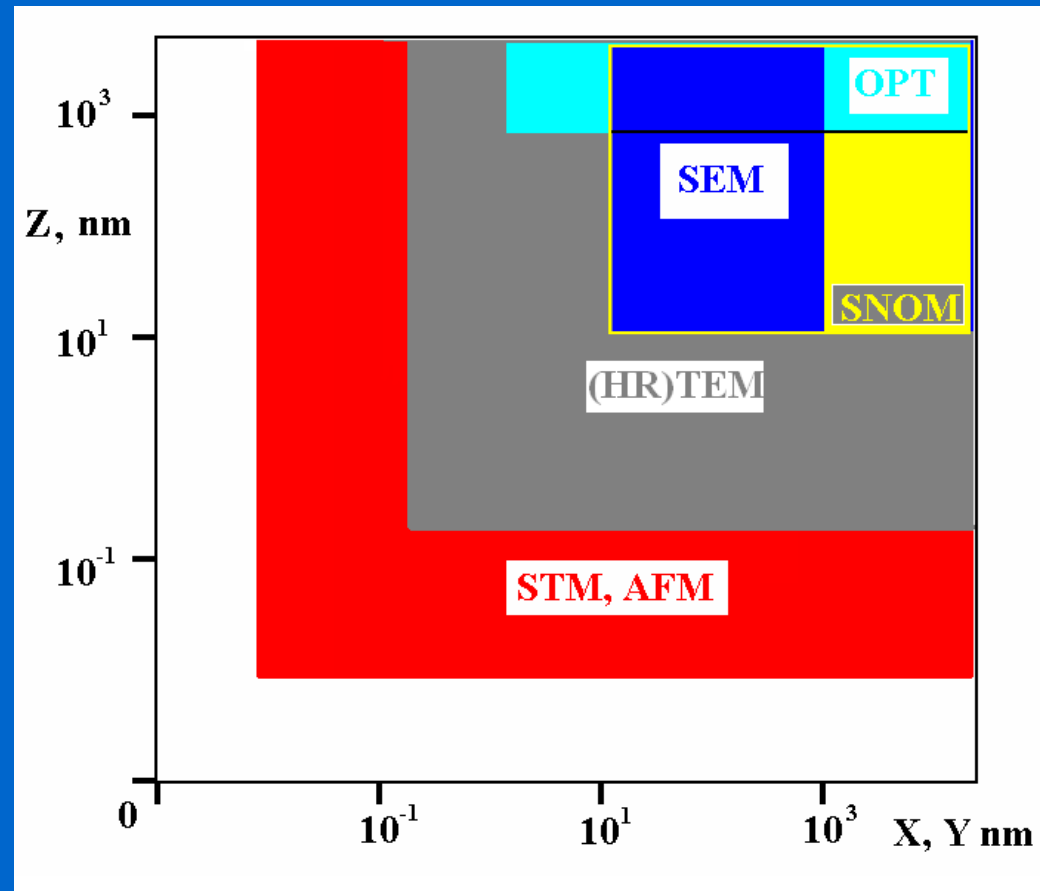
OPT: optická mikroskopie

SNOM: mikroskopie blízkého pole

SEM: elektron.rastr.mikroskopie

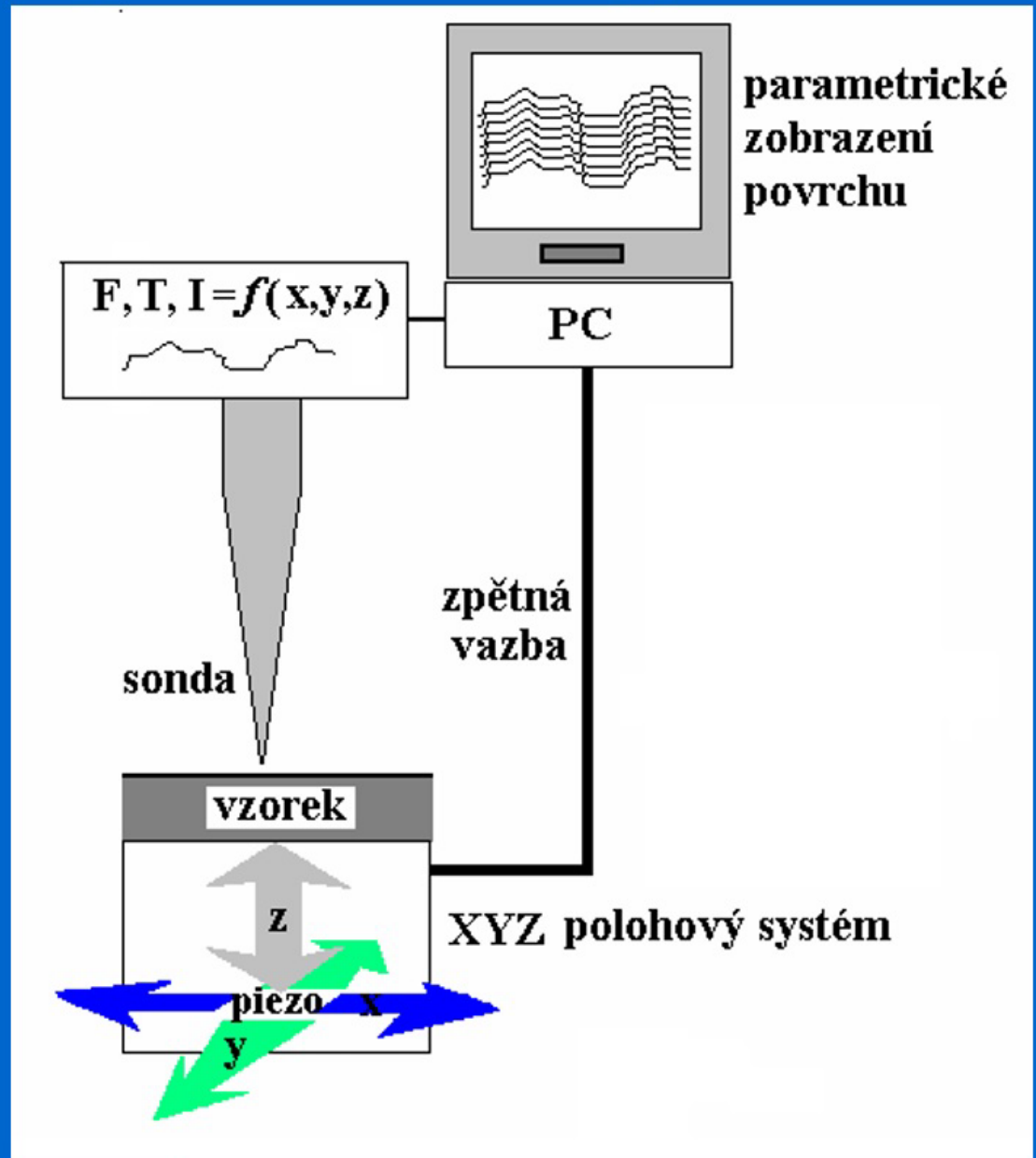
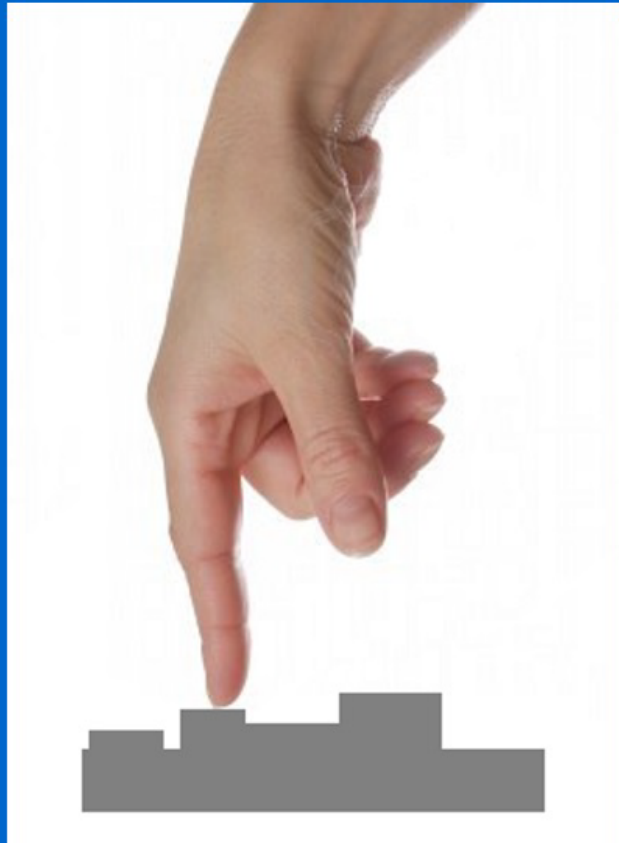
HRTEM: transmisní
el.mikroskopie

STM, AFM:
Tunelová mikroskopie,
mikroskopie atomárních sil

Mikroskopie rastrovací sondou

Scanning Probe Microscopy

Rozdělení SPM podle druhu přenášené informace

Elektrony - tunelová mikroskopie **STM/ECSTM**,
vodivostní AFM **CAFM (PFTUNA)**

Ionty - elektrochemická mikroskopie **EC STM/AFM**

Silové interakce - mikroskopie atomárních sil **AFM/ECAFM**

Přenos elektromagnetického záření – optické metody

- **IČ** - Termální mikroskopie **ThM**

- **UV/Vis/IČ** - optická mikroskopie/spektr. blízkého pole **SNOM**

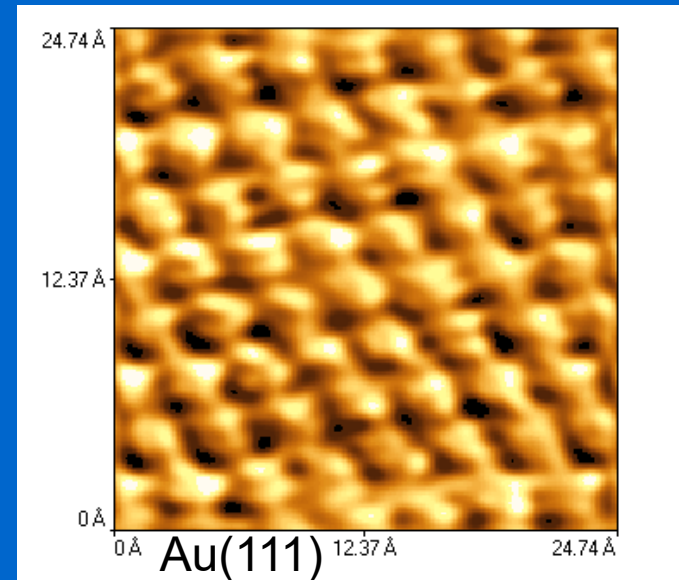
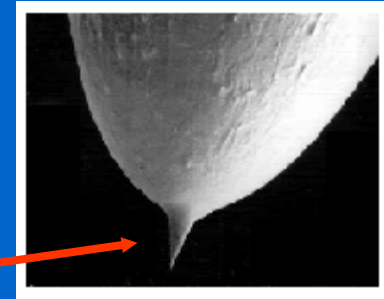
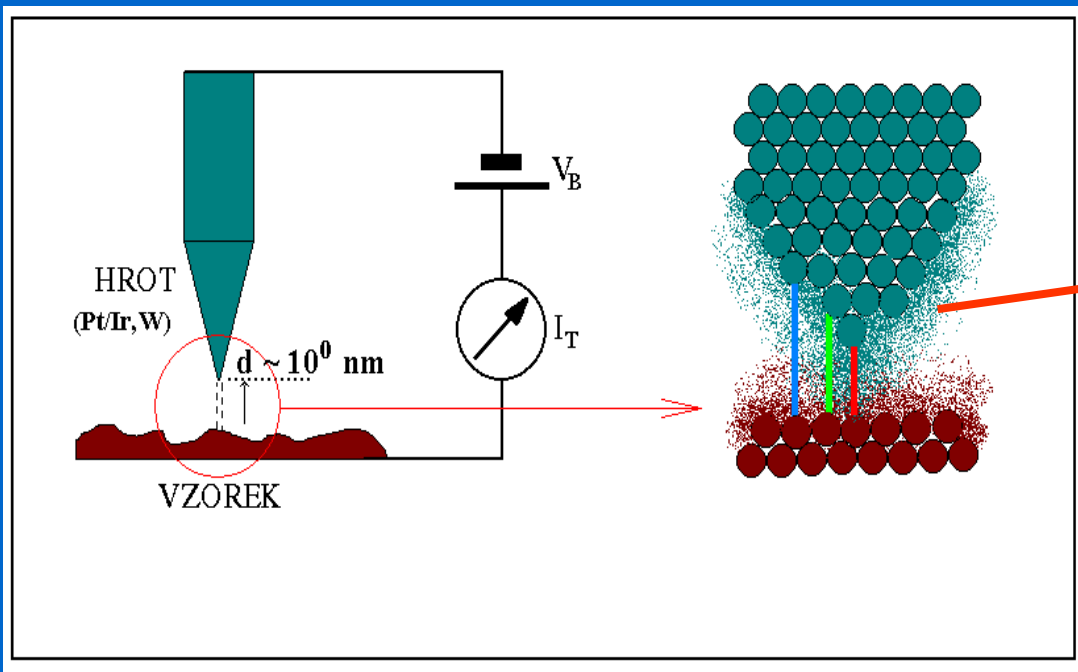
- Hrotem zesílená optická mikroskopie/spektr. **TERS/TEFS**

Detekce Elektromag./elektrostatic. pole

- Kelvin probe microscopy **KPFM**/Surface Potential Microscopy

Tunelová mikroskopie

Binnig, Rohrer, IBM, 1981, Nobelova cena 1986

Aproximace tunelového proudu

$$I_T \sim V_B \cdot f_{mTS}(V_B) \exp[-2z\sqrt{(2m\Phi_{ST}/\hbar^2)}]$$

$\hbar = h/2\pi$, $f_{mTS}(V_B)$ ...redukována Planck.konst.

$I_T(V_B)$ určeno e-strukturou hrotu a vzorku,
z...vzdálenost hrot-vzorek ($\sim 10^{-1}$ nm), V_B do $\pm 1-2$ V, $I_T \sim$ nA-pA

Tunelová spektroskopie barierová (distanční)

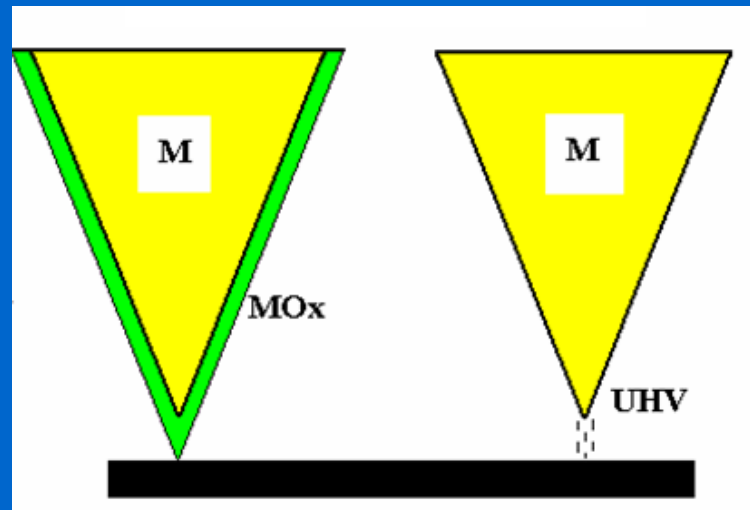
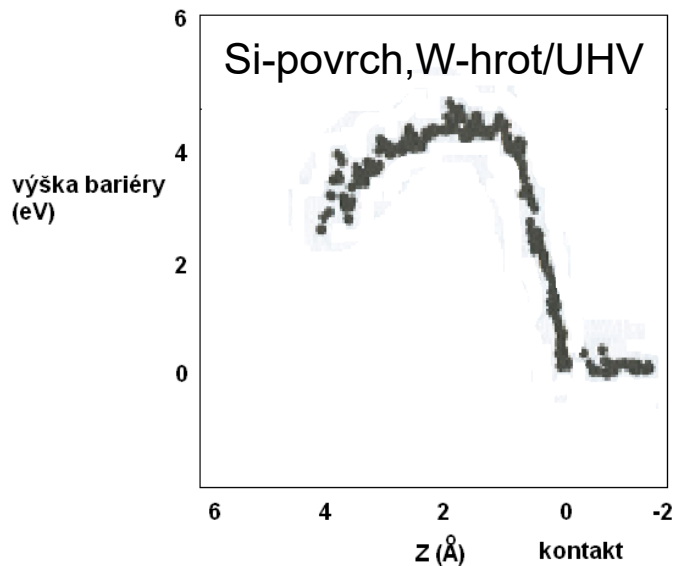
nízké $V_B = \text{konst.}$: $(dI_T/dZ)/I_T \sim (2\sqrt{2}m_e)/\hbar \sqrt{(\Phi_S + \Phi_T)}$

Φ_{Sample} , Φ_{Tip} lokální výstupní práce, I_T tunelový proud,
 Z vzdálenost hrotu od vzorku, m_e hmota e-

Provedení:

modulace VVVV Z-pieza a záznam $dI_T/dZ \Rightarrow \Phi_{S,T}$

Pro $\Phi_{\text{Tip}} \approx \text{konst.}$, laterální variace měřené výšky bariéry $\sim$ lokální Φ_S

Tunelová spektroskopie napěťová

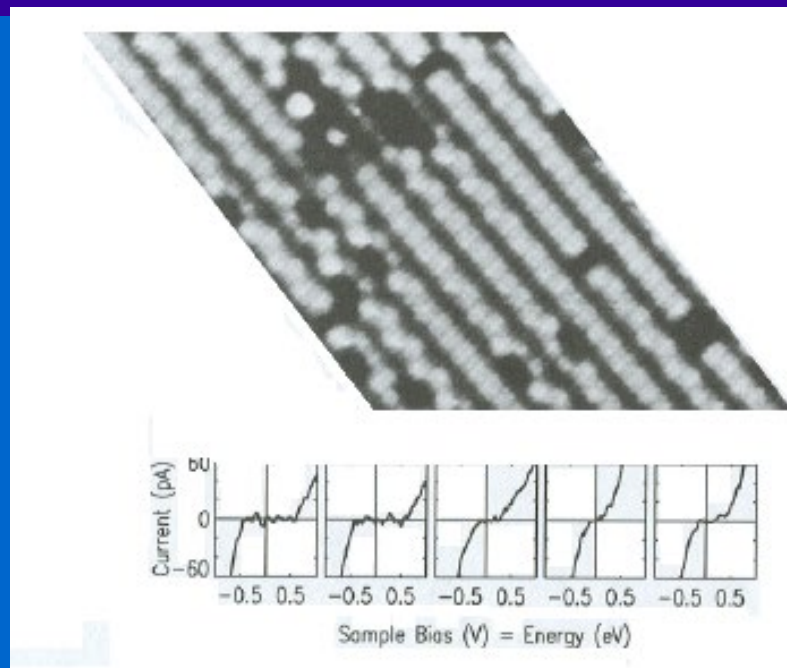
$V_B < \text{výst. práce hrotu a vzorku} (\sim 10 \text{ mV})$
 $dI_T/dV_B \approx \text{lokální povrchová hustota stavů}$
skutečných nebo pocházejících z uspořádání
vnitřní pásové struktury vzorku

Provedení:

Modulace VVVVV V_B , záznam I_T - V_B křivky

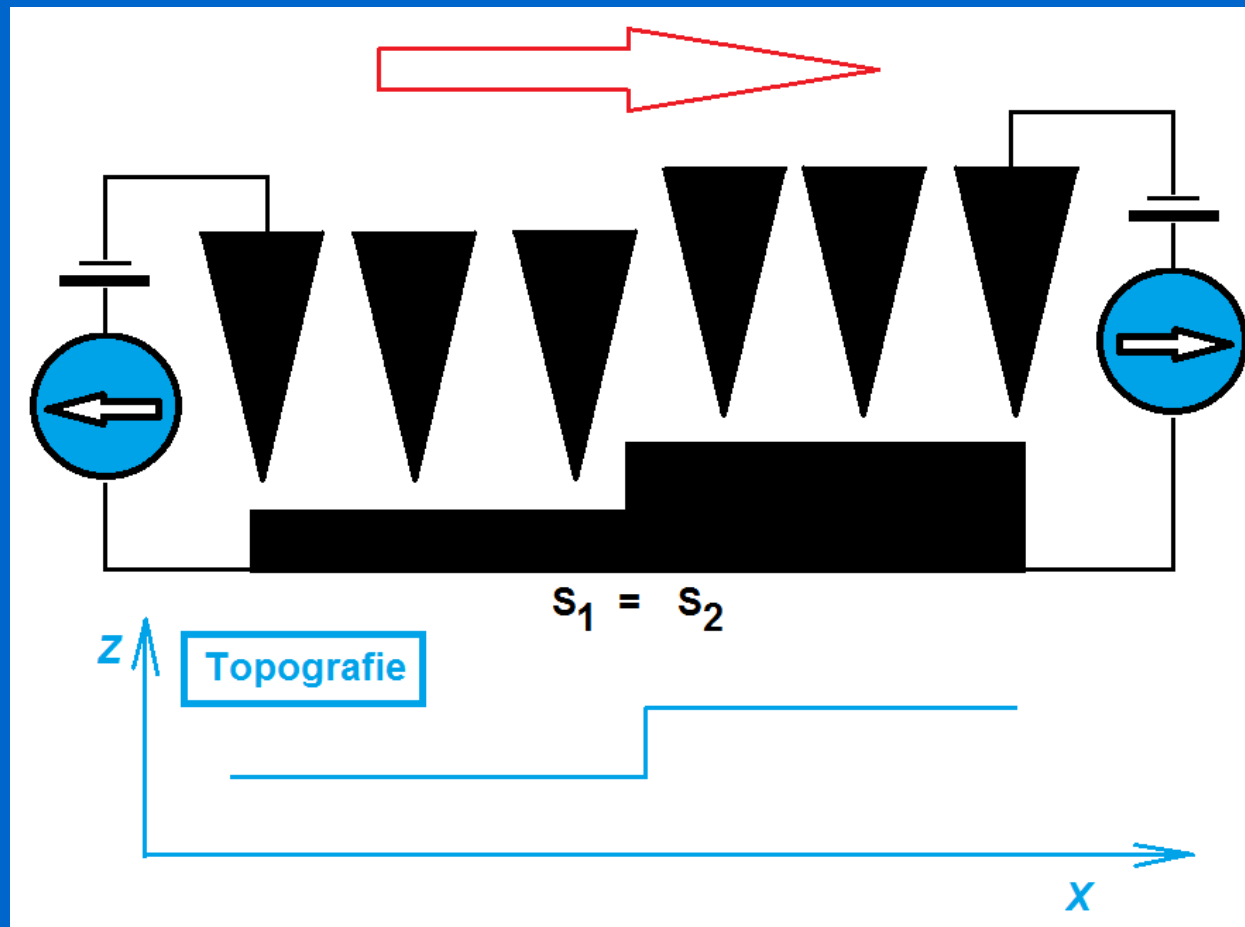
Výstup: $d(\log I_T)/d(\log V_B)$ vs V_B

Poskytuje: mapu povrchových stavů (v UHV)
zobrazení zaplnění stavů,
ad-atomů a volných vazeb (*dangling bonds*) ...

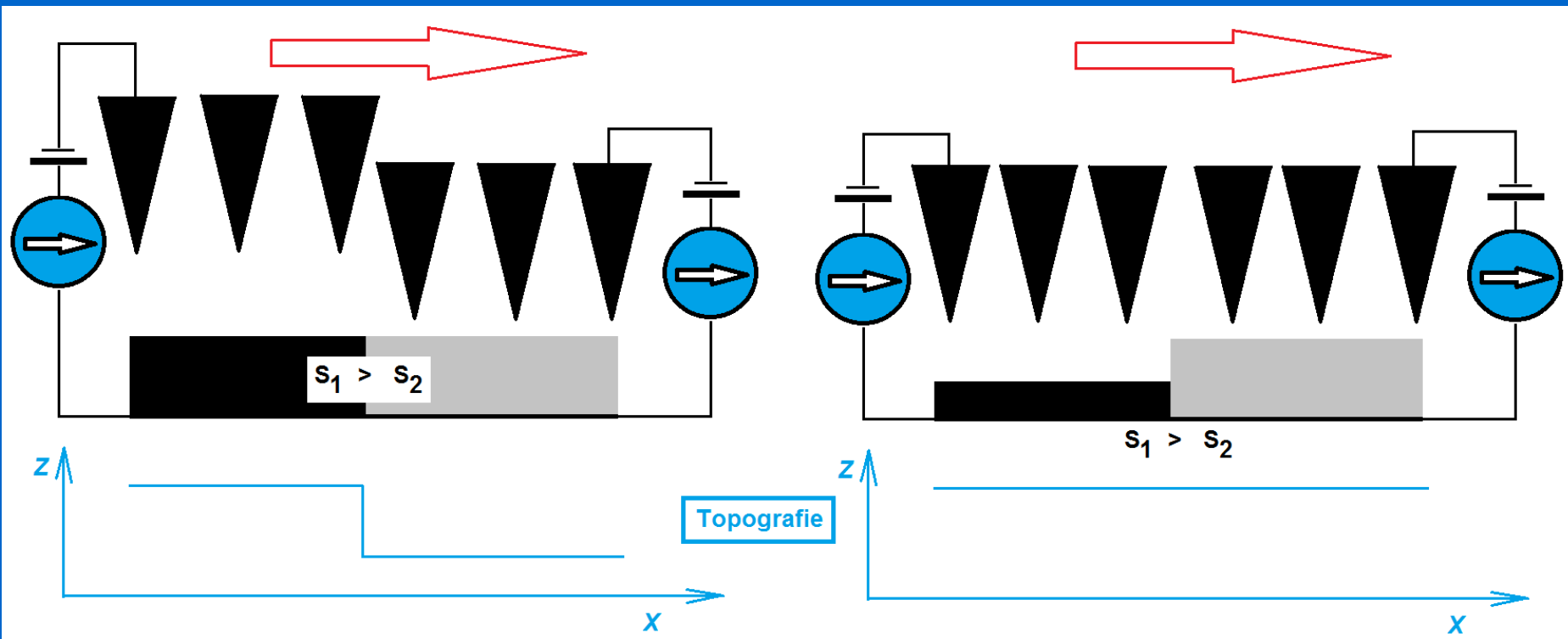

I_T - V_B křivky na monokryst Si (UHV)
při průchodu hrotu nad defektem
[B. Persson, A. Baratoff, *Phys.Rev.Lett.* 59, 339]

Tunelová mikroskopie - topografie

Tunelová mikroskopie – topografie x artefakty

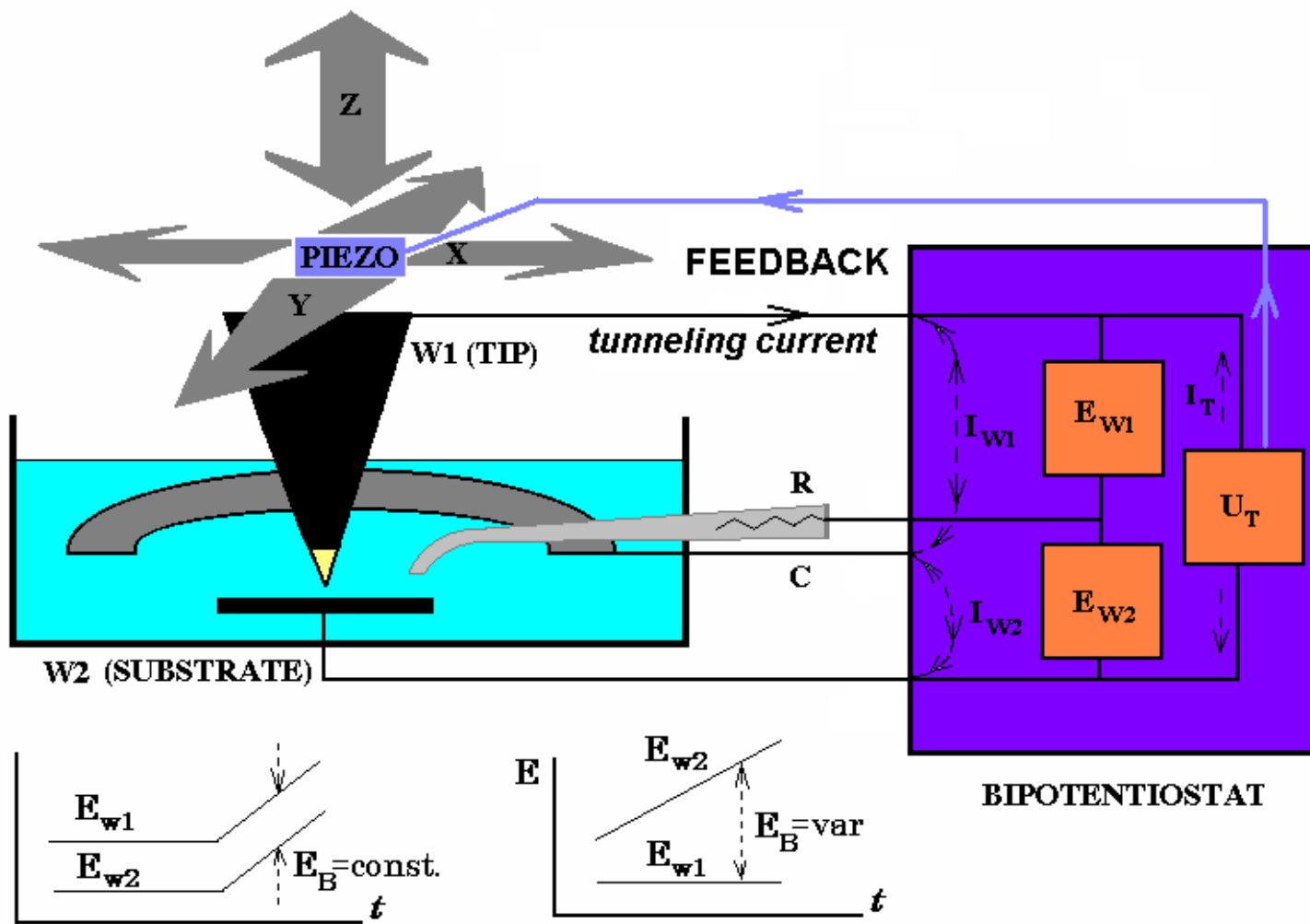
-
-
-

Elektrochemická tunelová mikroskopie

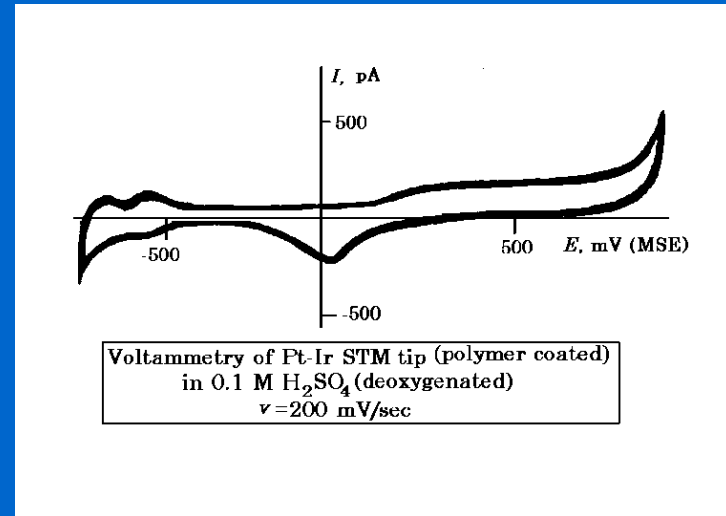
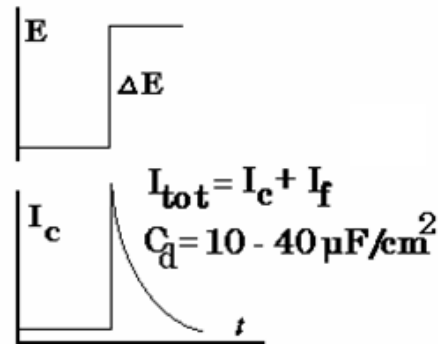
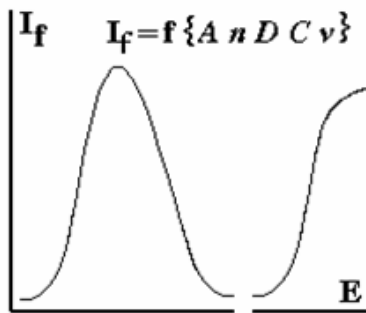
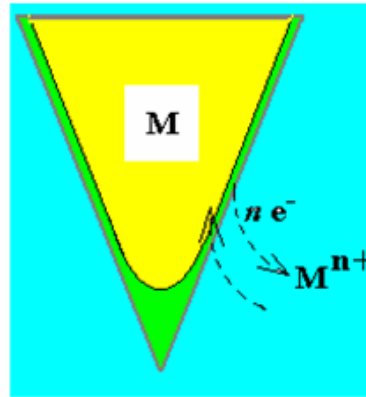
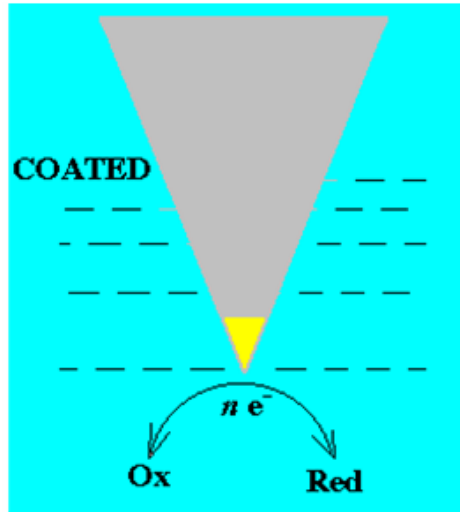
EC STM

Electrochemical Scanning Tunneling Microscopy

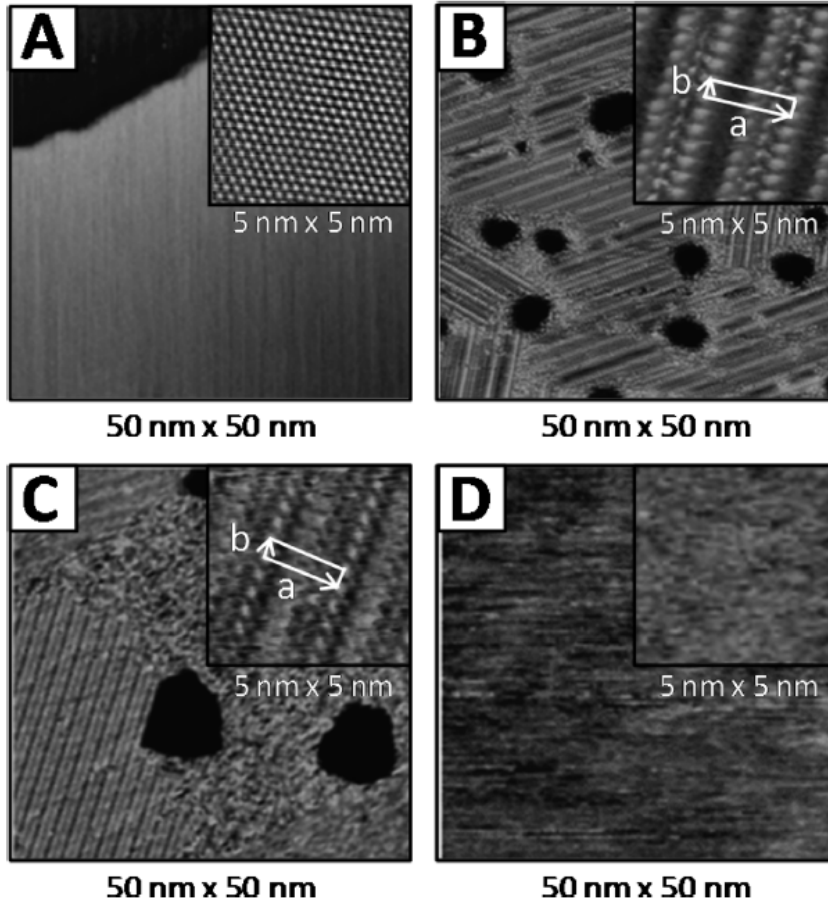
EC STM: Detekce tunelových proudů při EC experimentu

Hrot sondy EC STM

EC STM: Self-Assembled Monolayers

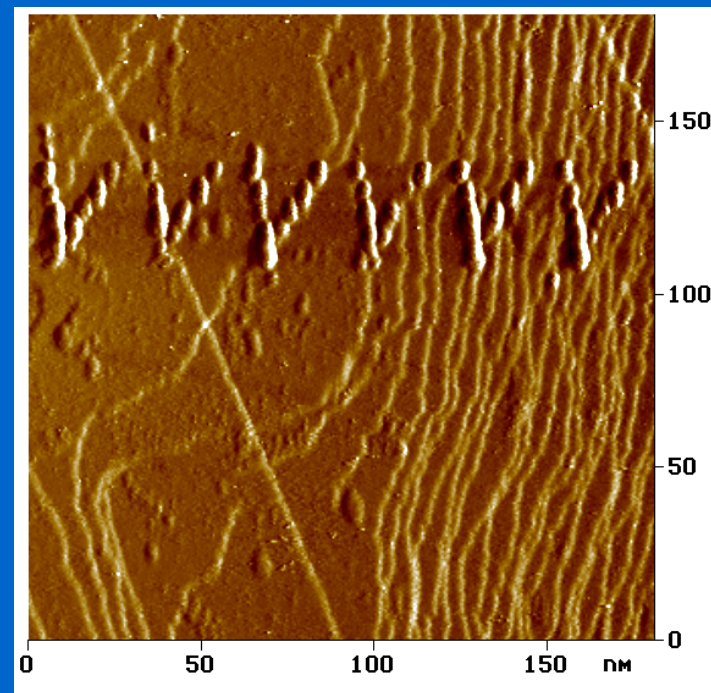
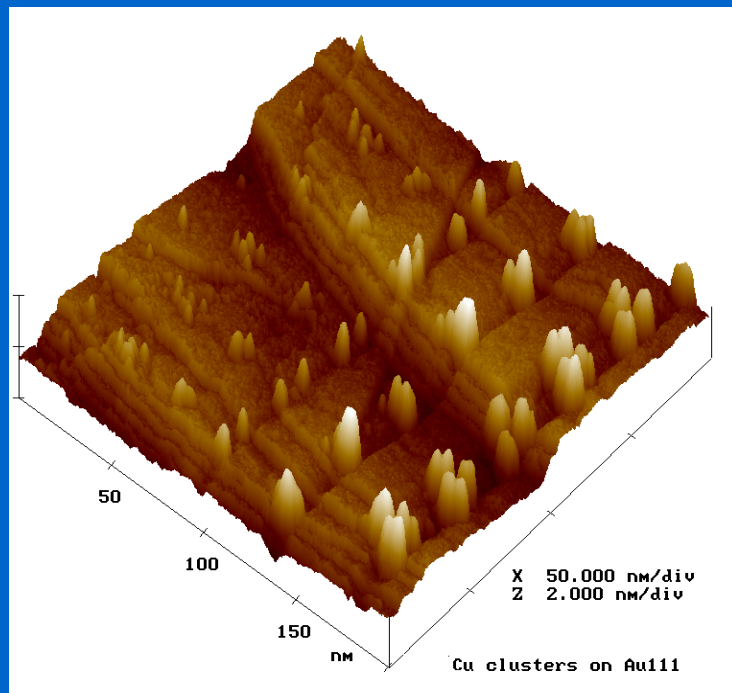
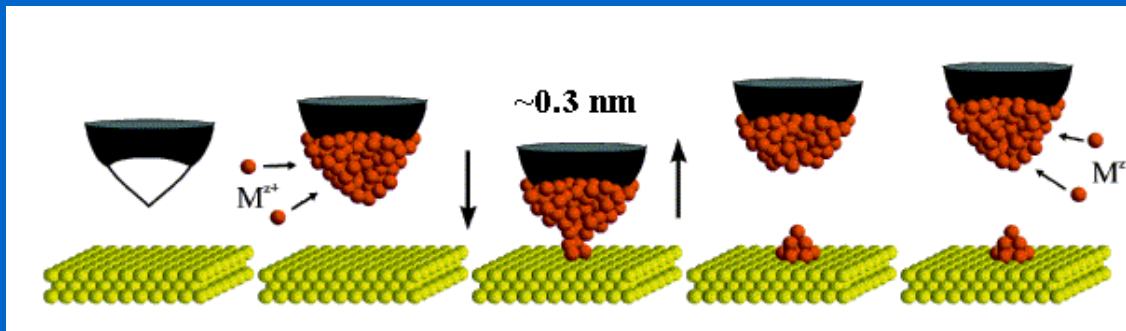

Aq. 0.1M Na_2HPO_4 , pH 6

SAM - molecular adlayer: mercaptopropionic acid (MPA) on Au111,
 $U_B = 300 \text{ mV} / I_T = 100 \text{ pA}$

V. Climent et al:
J. Phys. Chem. C 2014, 118, 15754–15765

Tip-assisted „nanoprint“ Hrotem (STM) deponované nanočástice Cu $d \geq 8$ nm, $h < 1$ nm

-
-
-

Mikroskopie atomárních sil a odvozené techniky **Atomic Force Microscopy**

AFM

Silové interakce

Dlouhého dosahu magnetické, kulombické
nekontaktní režim

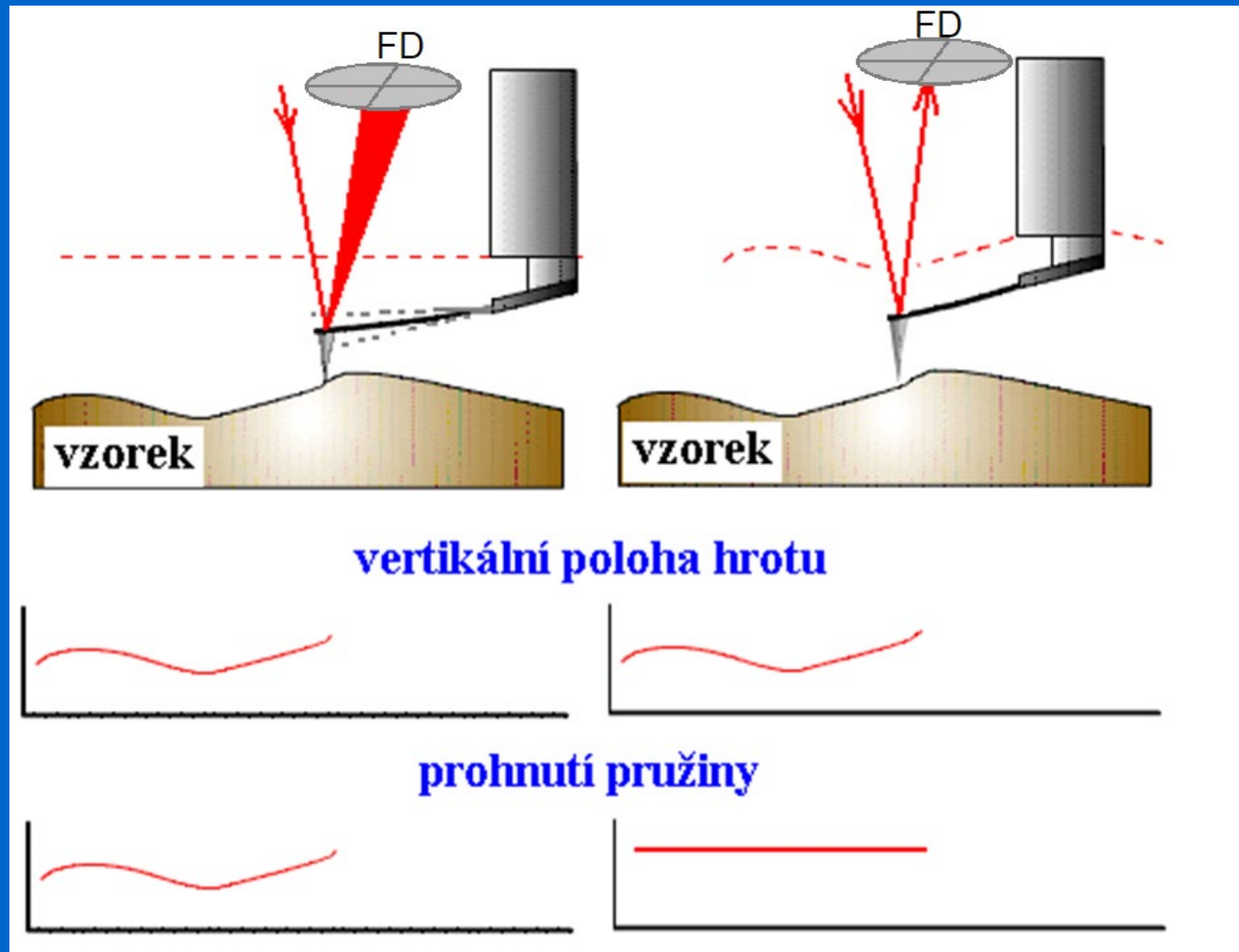
Středního dosahu van der Waals (dipol-dipol, indukce dipol-nepolární m.)
semikontaktní režim

Krátkého dosahu vazebné interakce (atraktivní), repulzivní (deformační)
Kontaktní a semikontaktní režim

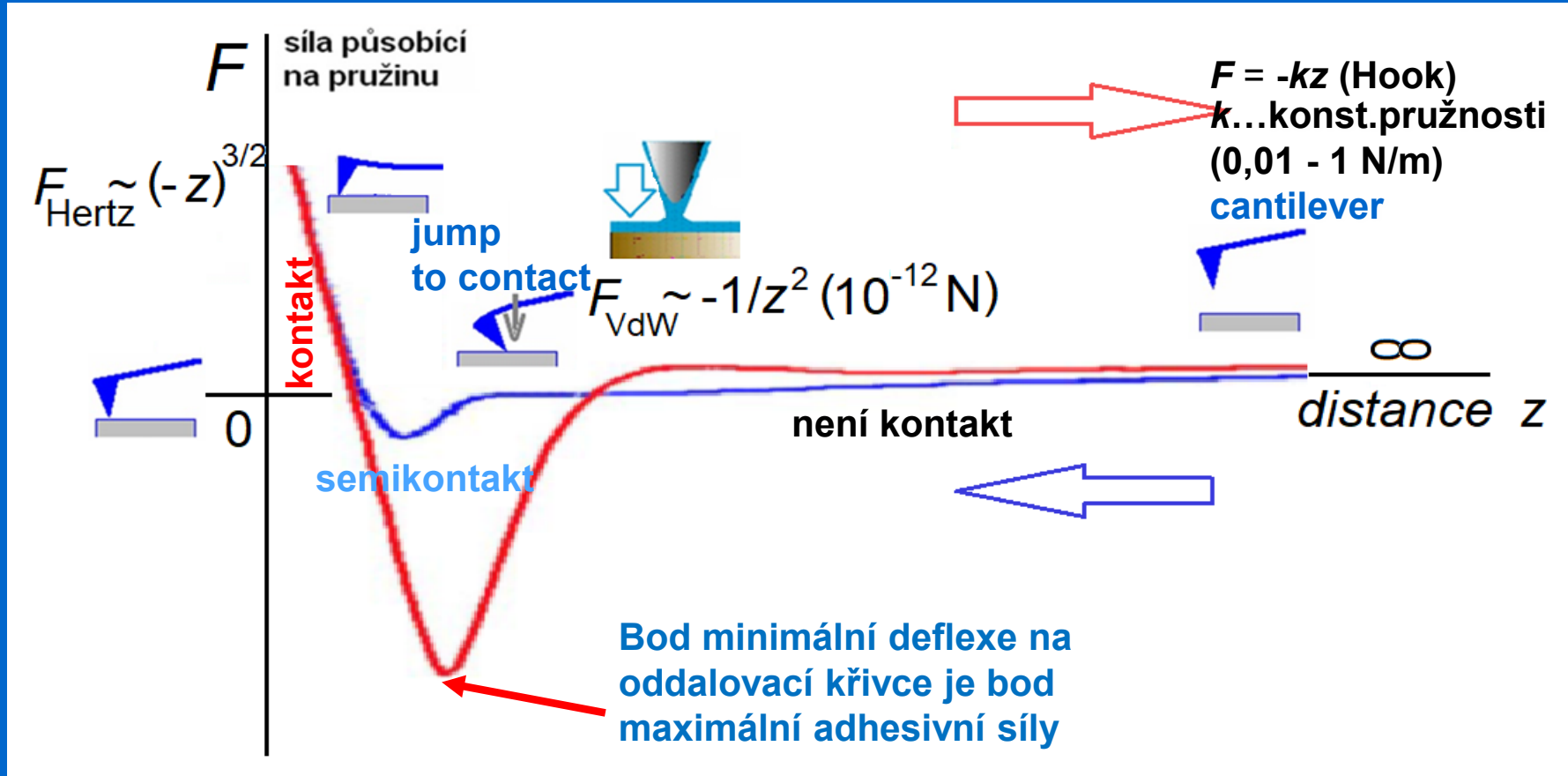
Vodivostní CAFM + měření vodivosti, tunelování (TUNA)

EC AFM + reakce přenosu náboje/záznam Farad.proudů,
+ tip-assisted „elektro-lithografické“ techniky
+ **SECM**

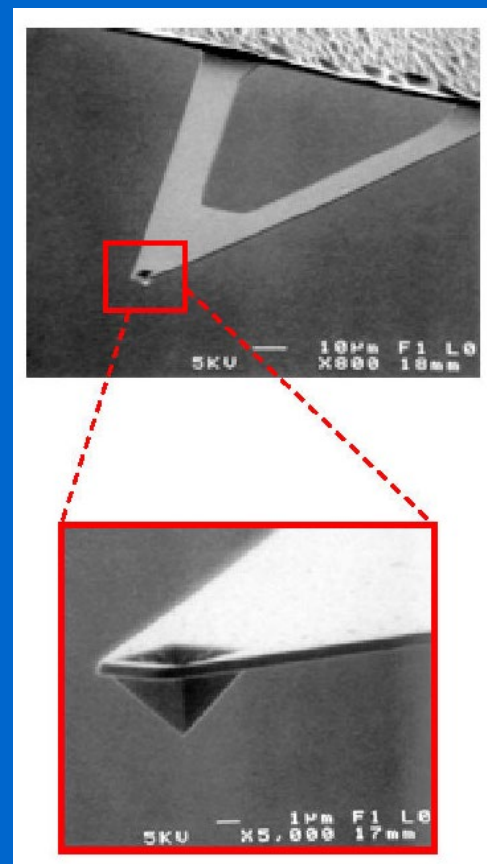
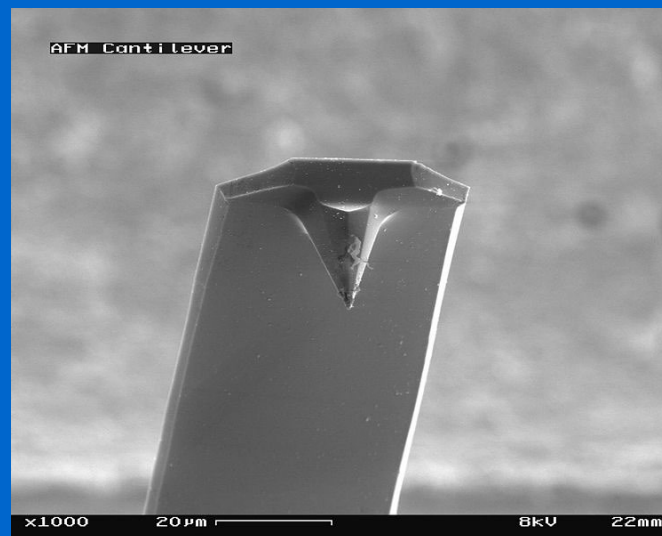
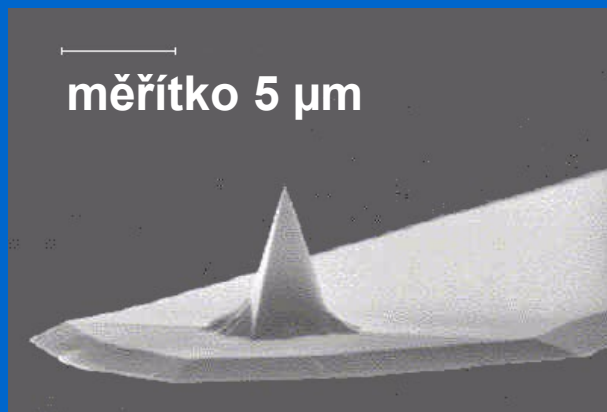
AFM

AFM – silová křivka

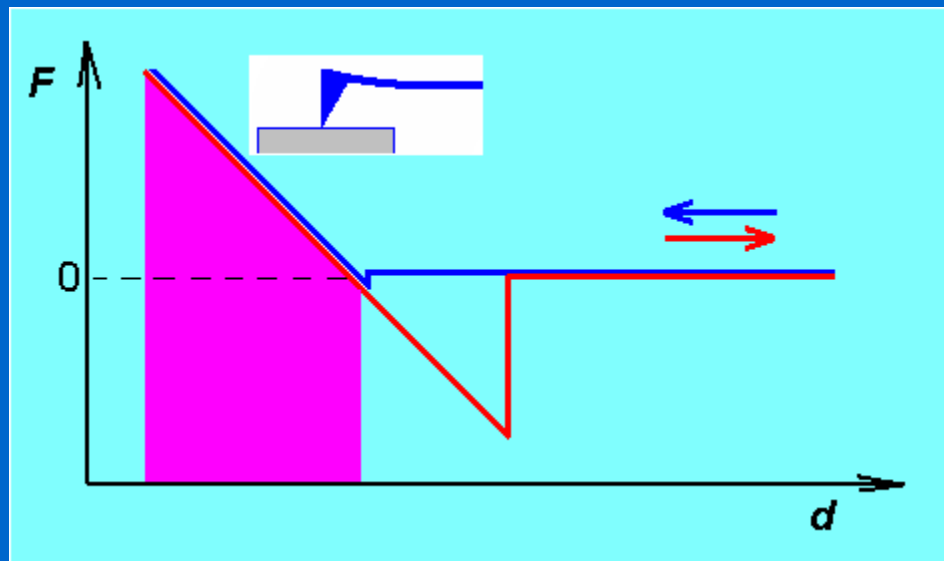

AFM: hrot a pružina (*cantilever*)

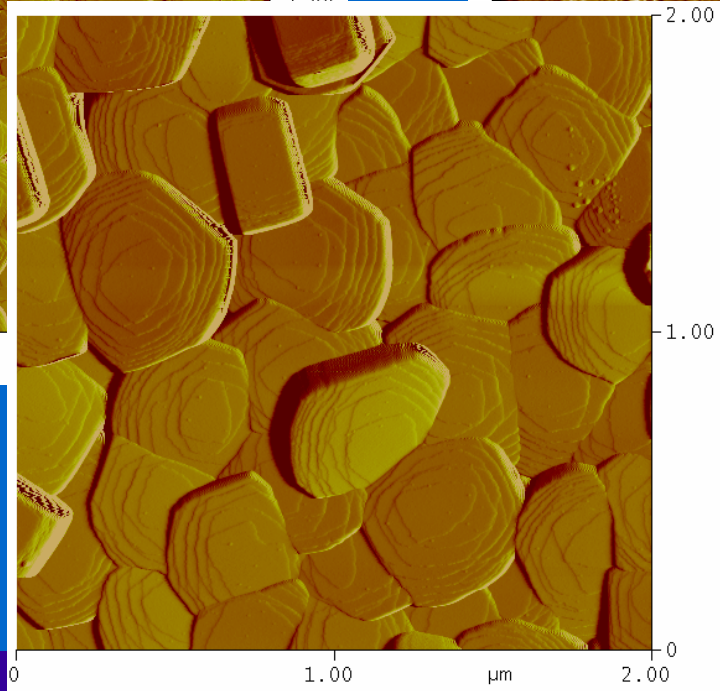
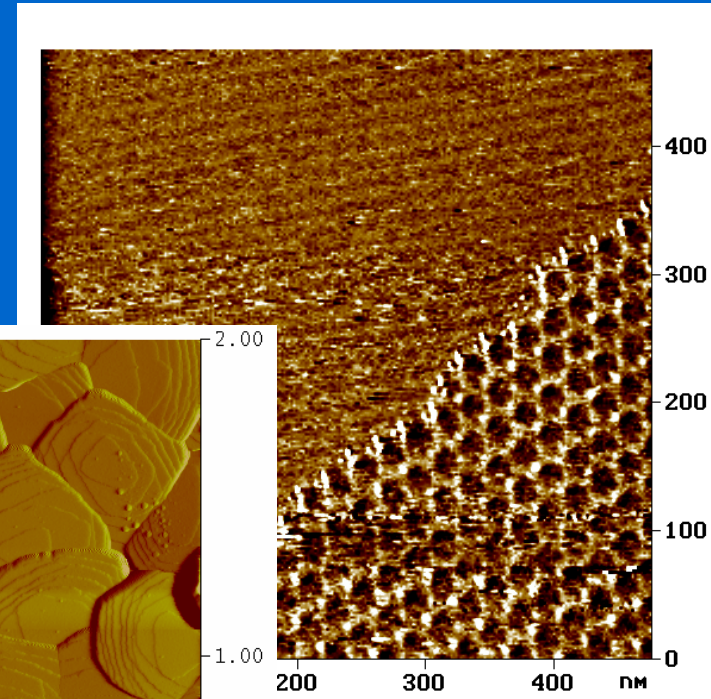
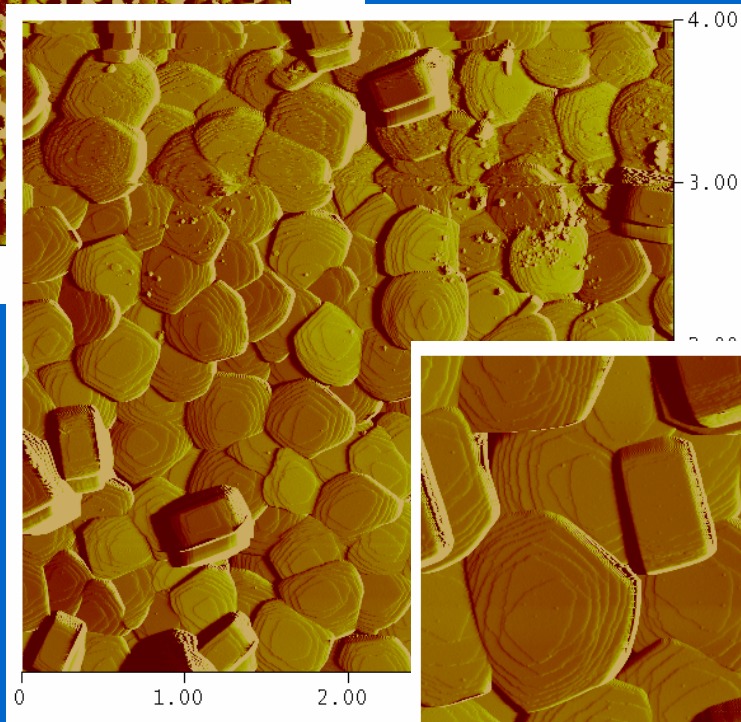
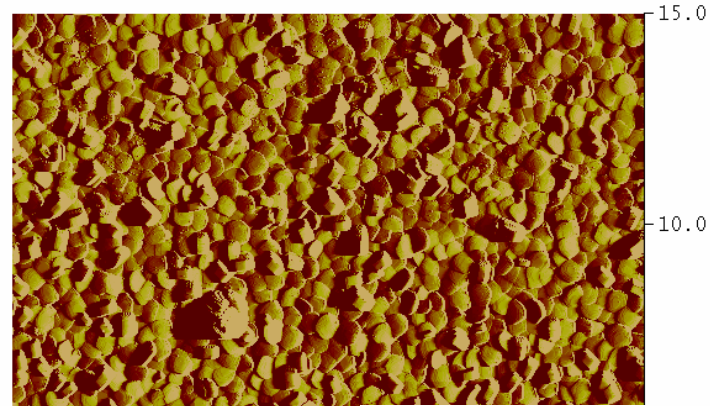

materiál hrotu a pružiny: Si, Si₃N₄

AFM v oblasti repulsivních sil: Kontaktní režim

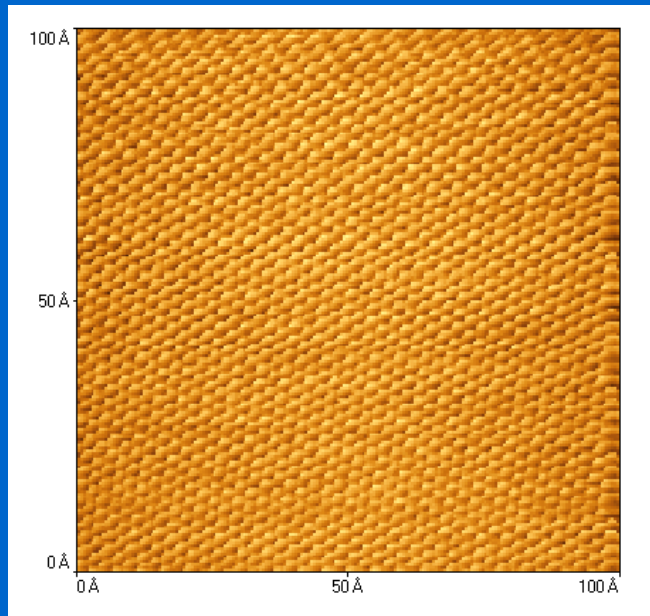

AFM zobrazení: Kontaktní režim

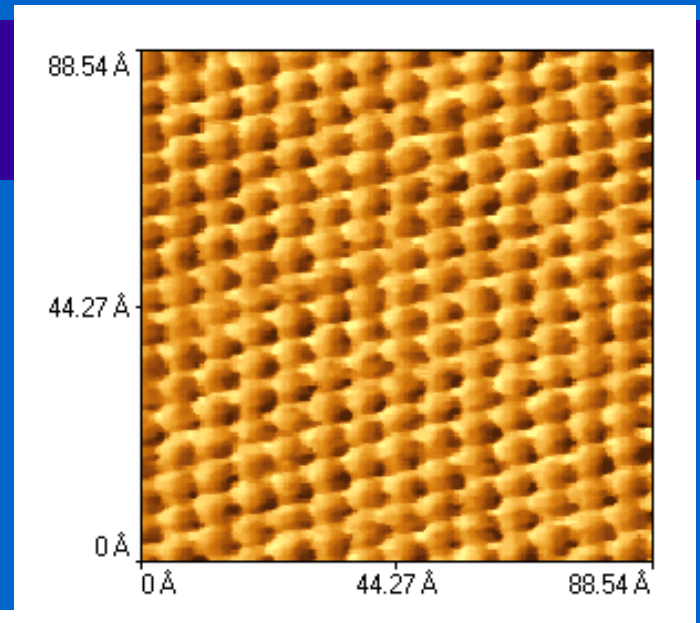

Krystaly zeolitu

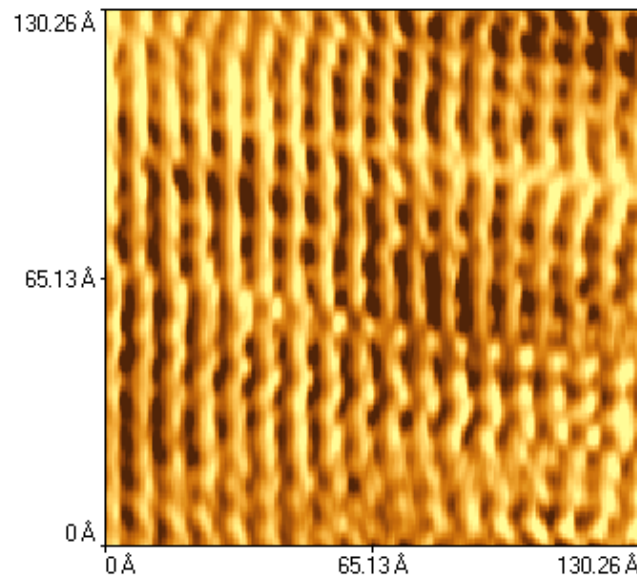
AFM zobrazení: kontaktní režim

grafit

slída

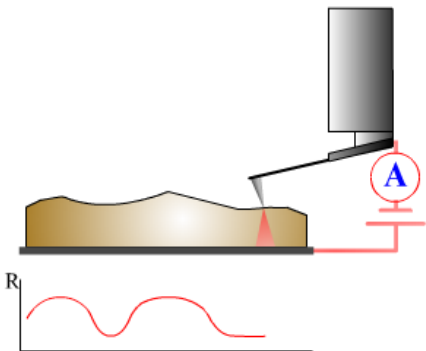
Orientované
molekuly PTFE

Vodivostní silová mikroskopie

Conductive Force Microscopy (CFM)

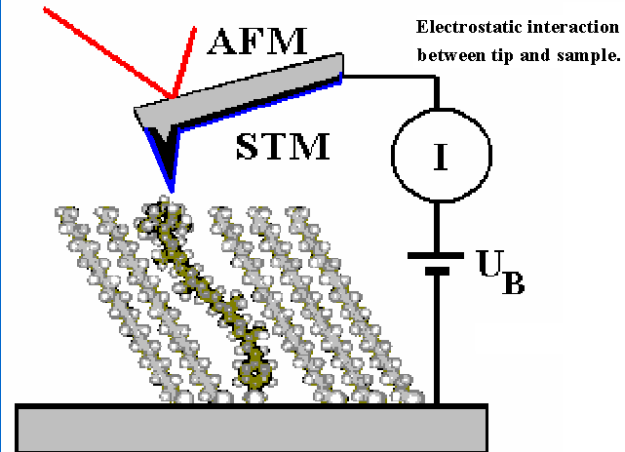
Tunneling AFM (TUNA)

Spreading Resistance imaging
Constant Force mode

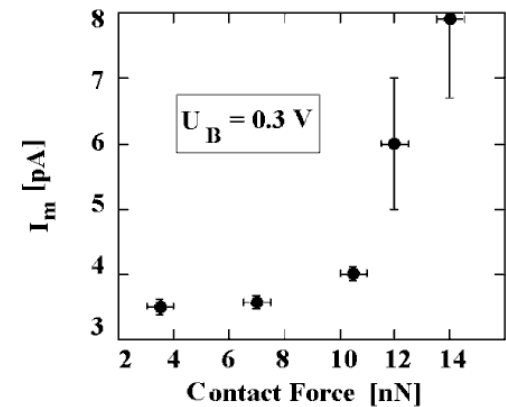
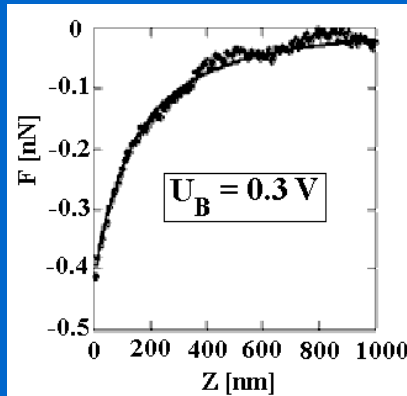
conductive tip
(B-doped diamond, n-doped Si)

Copyright © NT-MDT, 2002

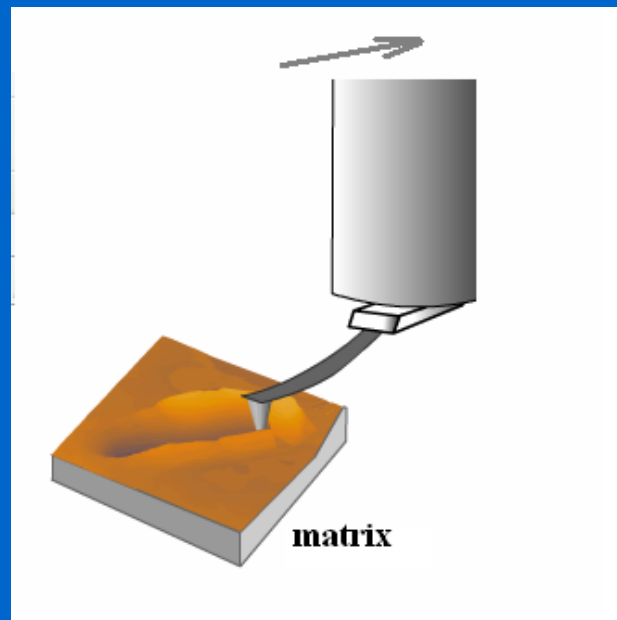
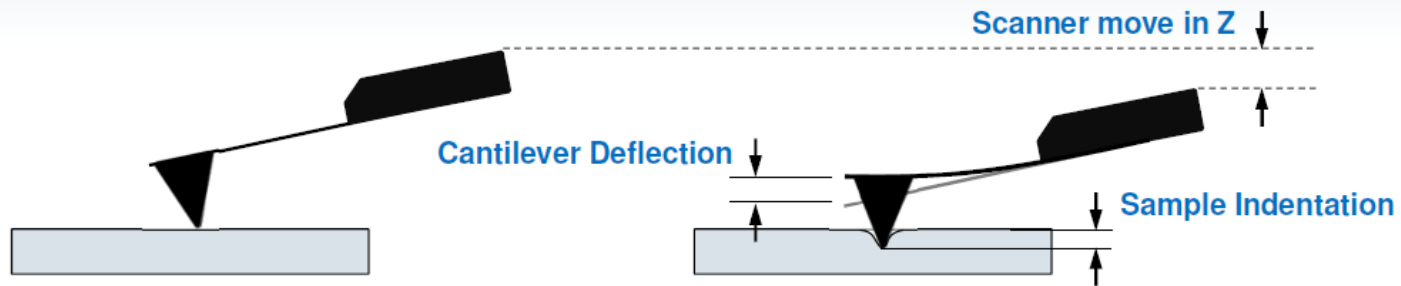

Carotenoid embedded in 1-docosane-thiol attached to Au.
Current measured between biased Pt-coated AFM cantilever
and Au substrate.
Maximum current (I_m) vs. contact force.

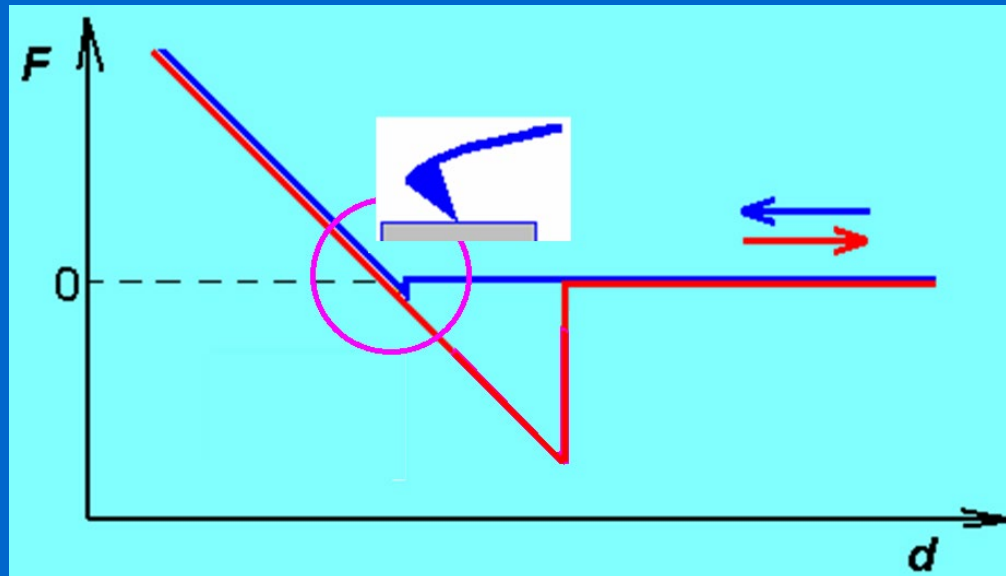
[*J. Phys. Chem. B* 103 4006-4010 (1999)]

AFM v oblasti repulsivních sil: Kontaktní režim – indentace

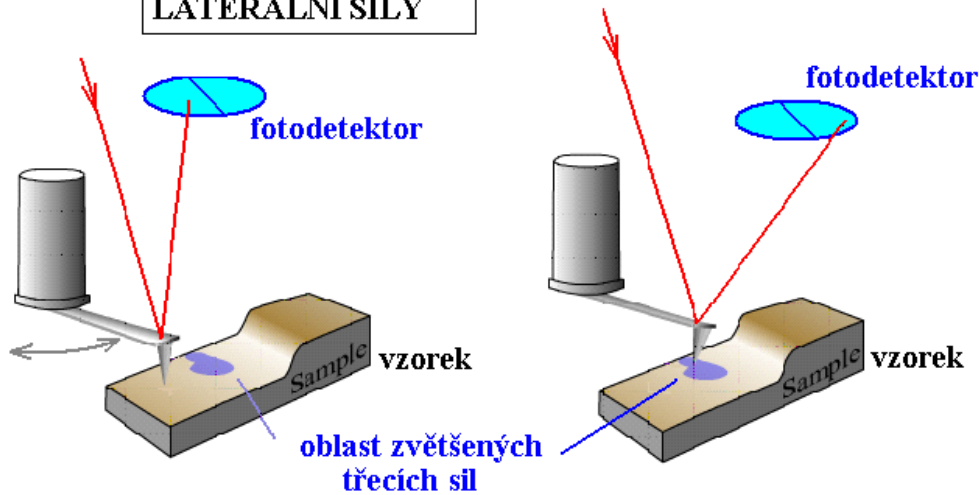

Kontaktní režim AFM – mapování adhesivních sil:

Mapování adhezivních sil - laterální (LFM)

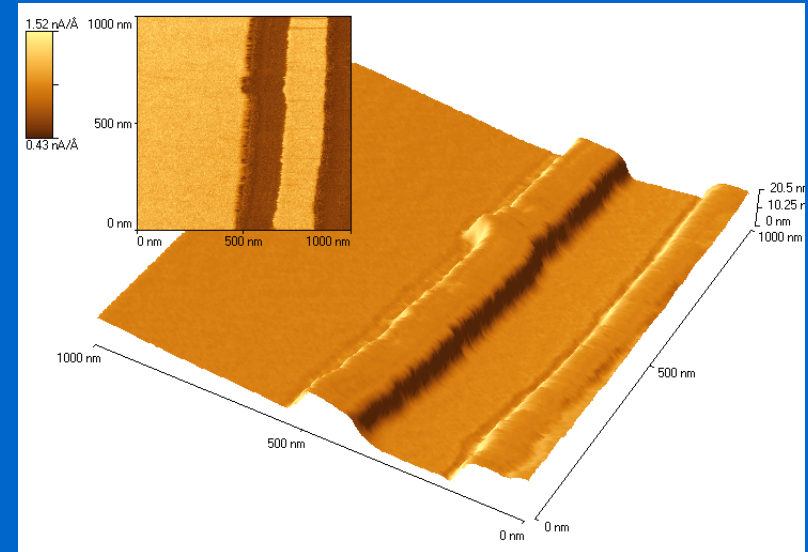
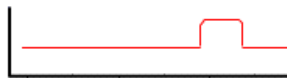
KONTAKTNÍ REŽIM
LATERÁLNÍ SÍLY

úhel překroučení
pružiny

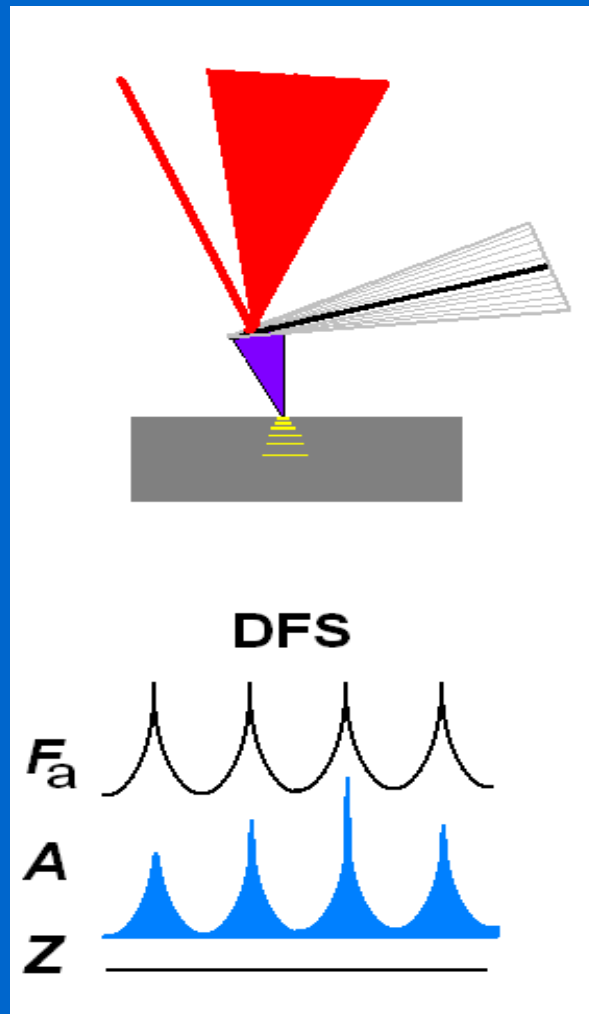

třecí síla

PTFE film na skle
-topografie
-mapa laterálních (frikčních) sil

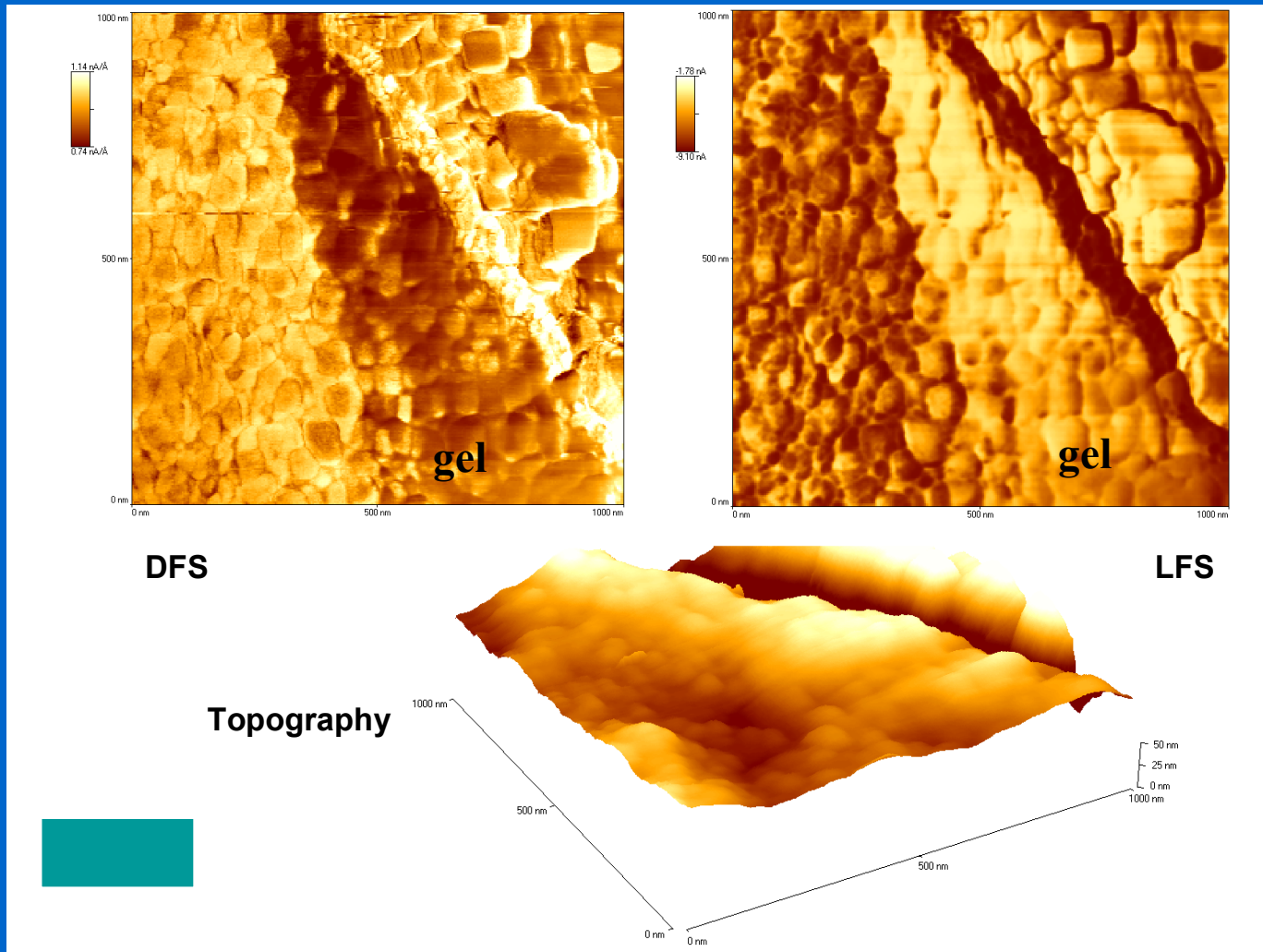
AFM – Dynamická silová spektroskopie (DFS)

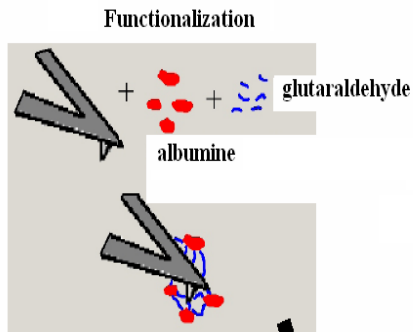
Disipace energie:
elasticita, plasticita
(Y_M)

Hrot v kontaktu,
kmitající cantilever
 $f_{\text{drive}}, A_{\text{drive}}/A_{\text{response}}$

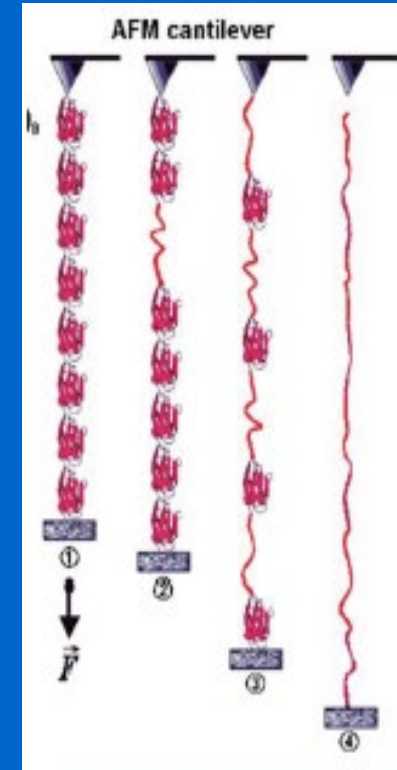
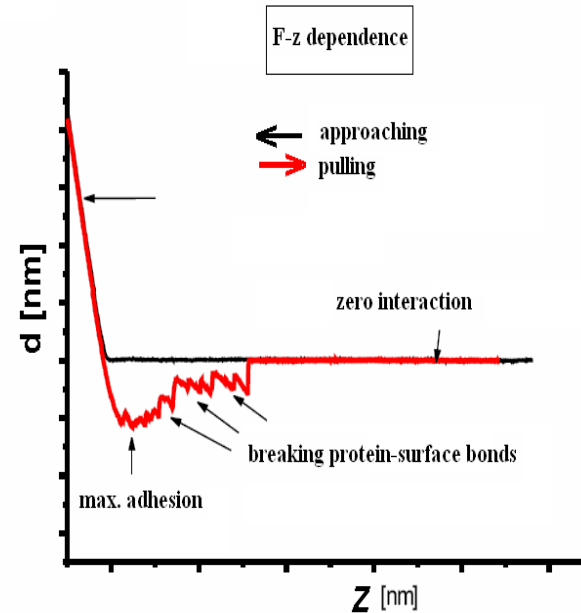
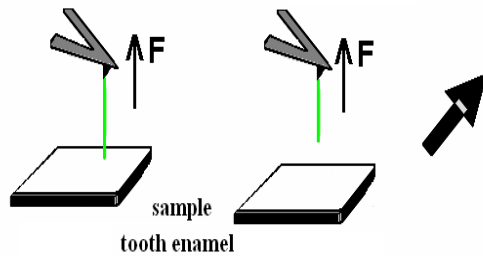
AFM materiálová analýza povrchu Zr/Nb/ZrO₂

Mapování adhesivních sil – axiální

Adsorpce proteinů na zubní sklovině

PeakForce QNM: Quantitative Nanoscale Mechanical analysis

PeakForce QNM Quantitative Nanoscale Mechanical analysis s využitím silové křivky

poskytuje zobrazení v režimu

i) **Topografie** (výškové)

ii) **Mapování povrchových nanomechanických vlastností**

(adheze, tuhost/ Y_M , deformace, disipace)

extrahovaných z různých oblastí silové křivky

PeakForce QNM skenování probíhá ve dvou segmentech:

- **PeakForce (kontakt !)Tapping** ($f \sim 2\text{kHz}$):
- Zpětnovazebný režim zabezpečující periodicky kontakt s povrchem a poskytující jeho výškové zobrazení (topografii)
- **QNM:**
- Periodicky generuje silové křivky, z jejichž částí extrahuje kvantitativní materiálové vlastnosti vzorku.

AFM PFQNM – interpretace silové křivky

Figure 2.5f Force curve, Force vs. distance

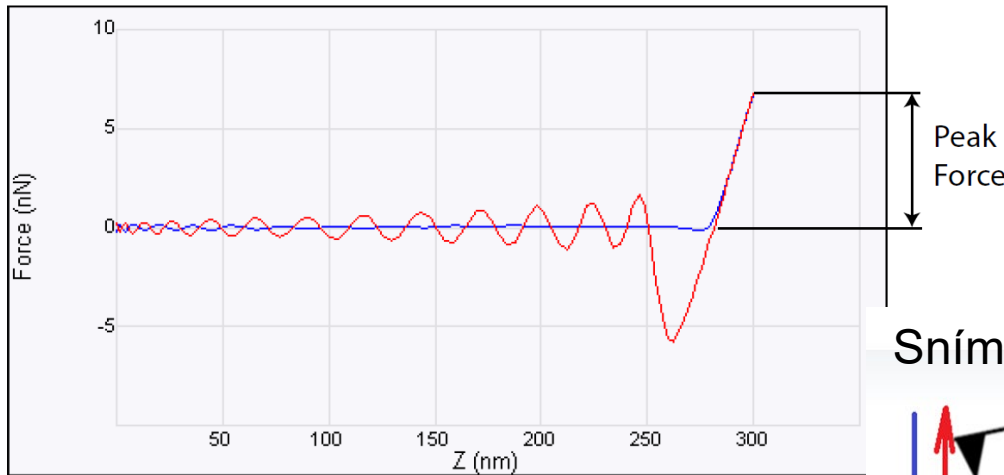
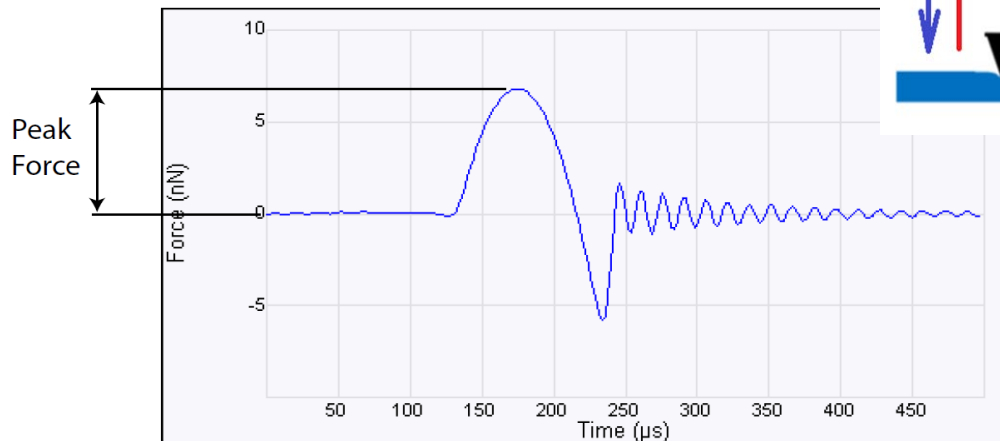
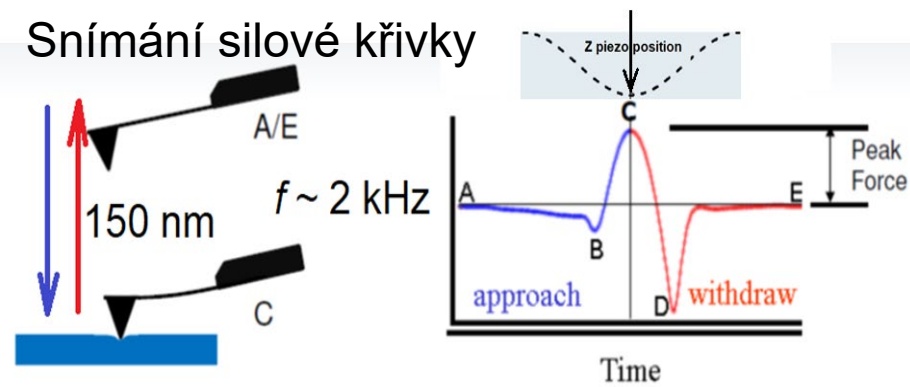

Figure 2.5e The "heartbeat," Force vs. Time

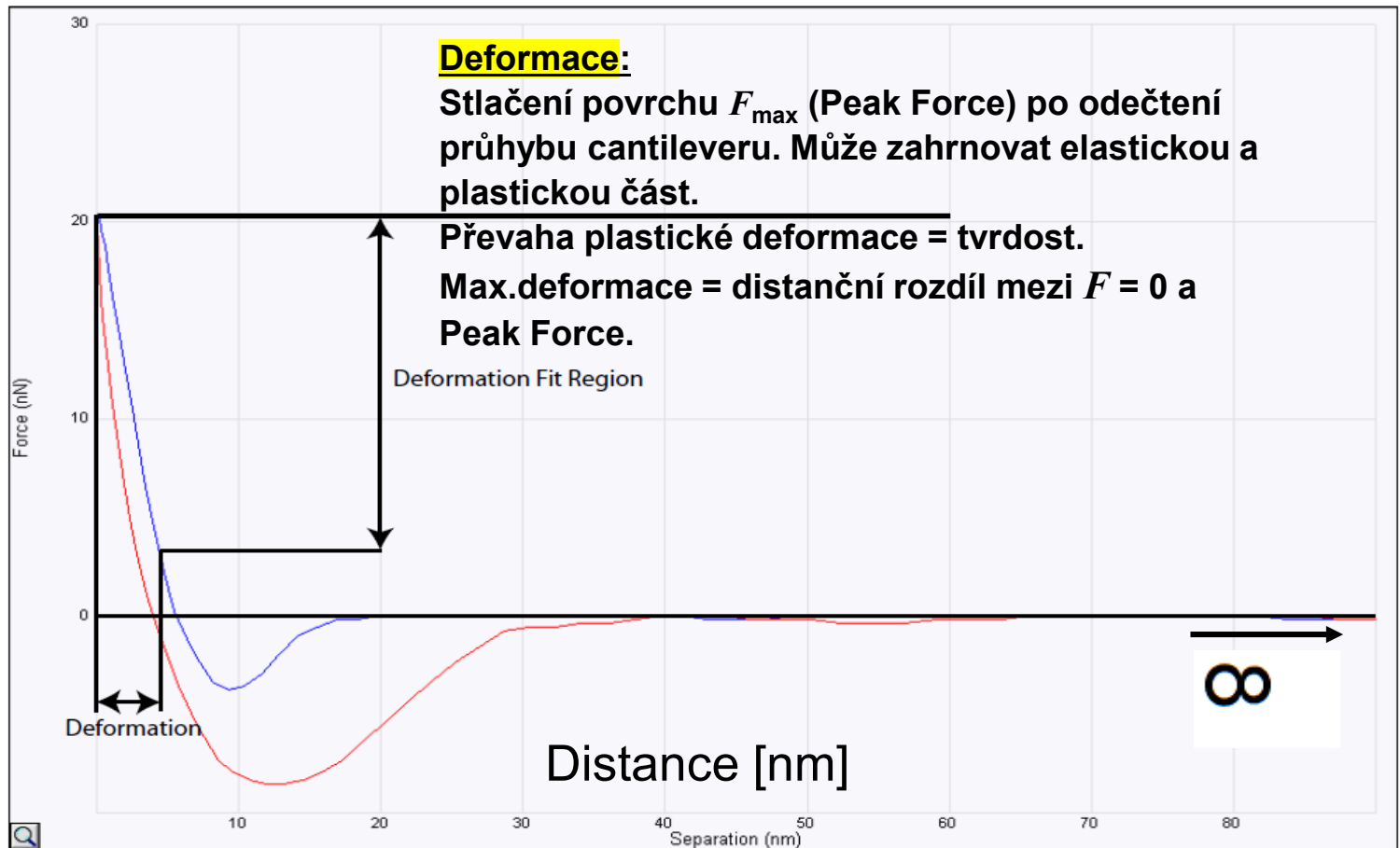

Snímání silové křivky

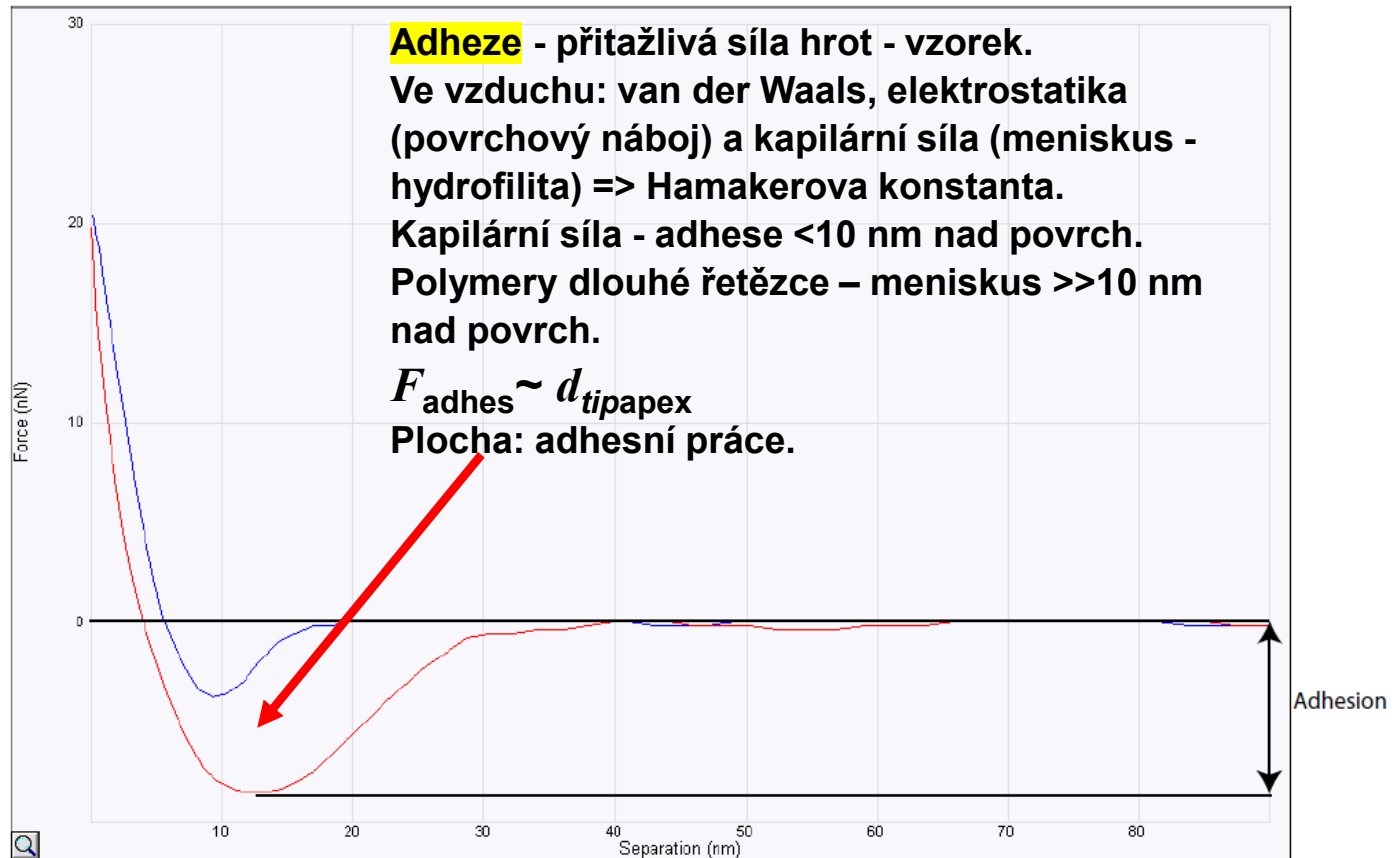
AFM PFQNM – interpretace silové křivky - deformace

Figure 2.5j Deformation

AFM PFQNM – interpretace silové křivky - adheze

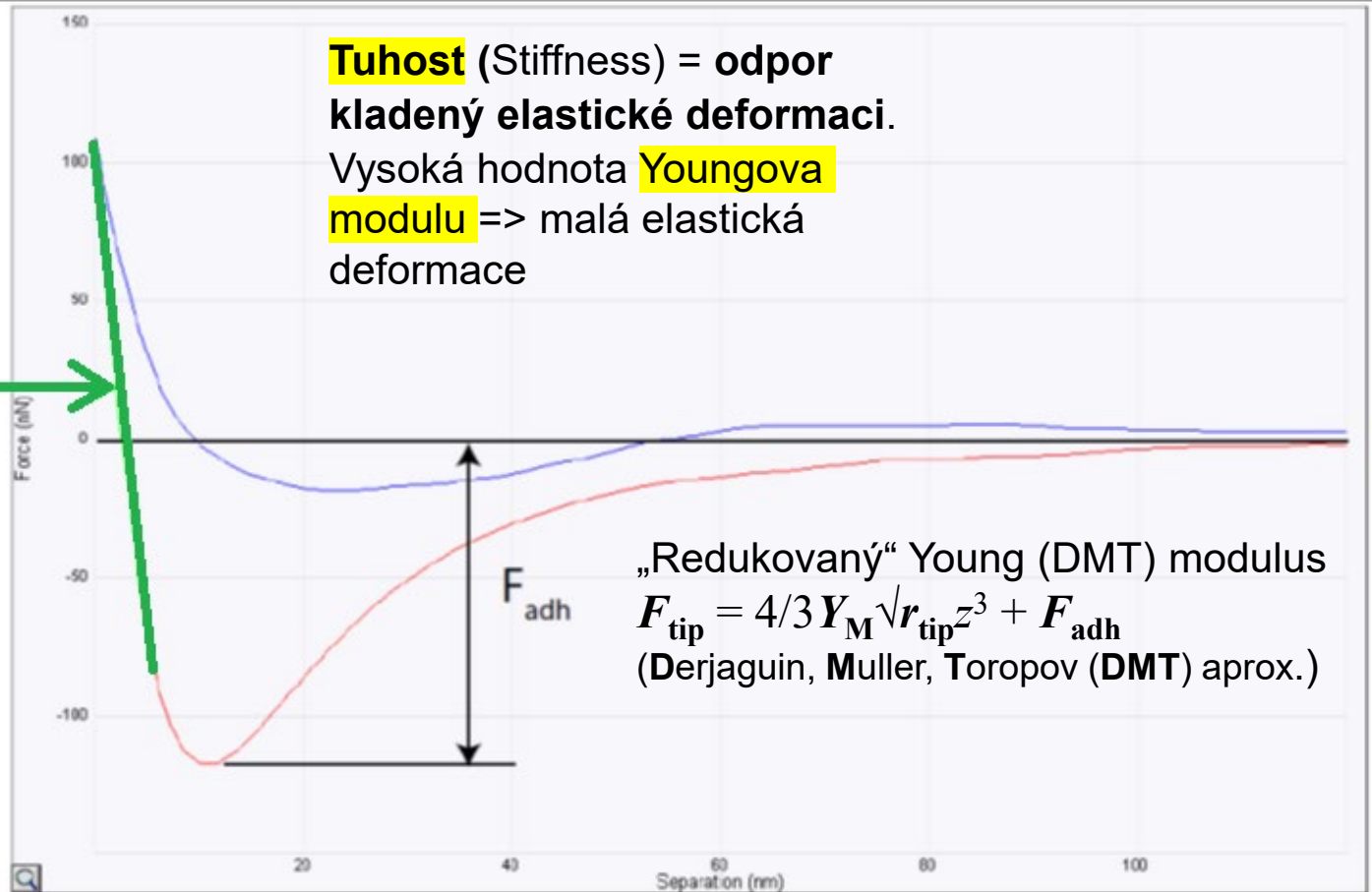
Figure 2.5c Adhesion on a PS+LDPE blend

AFM PFQNM – interpretace silové křivky – tuhost (Y_M /DMT)

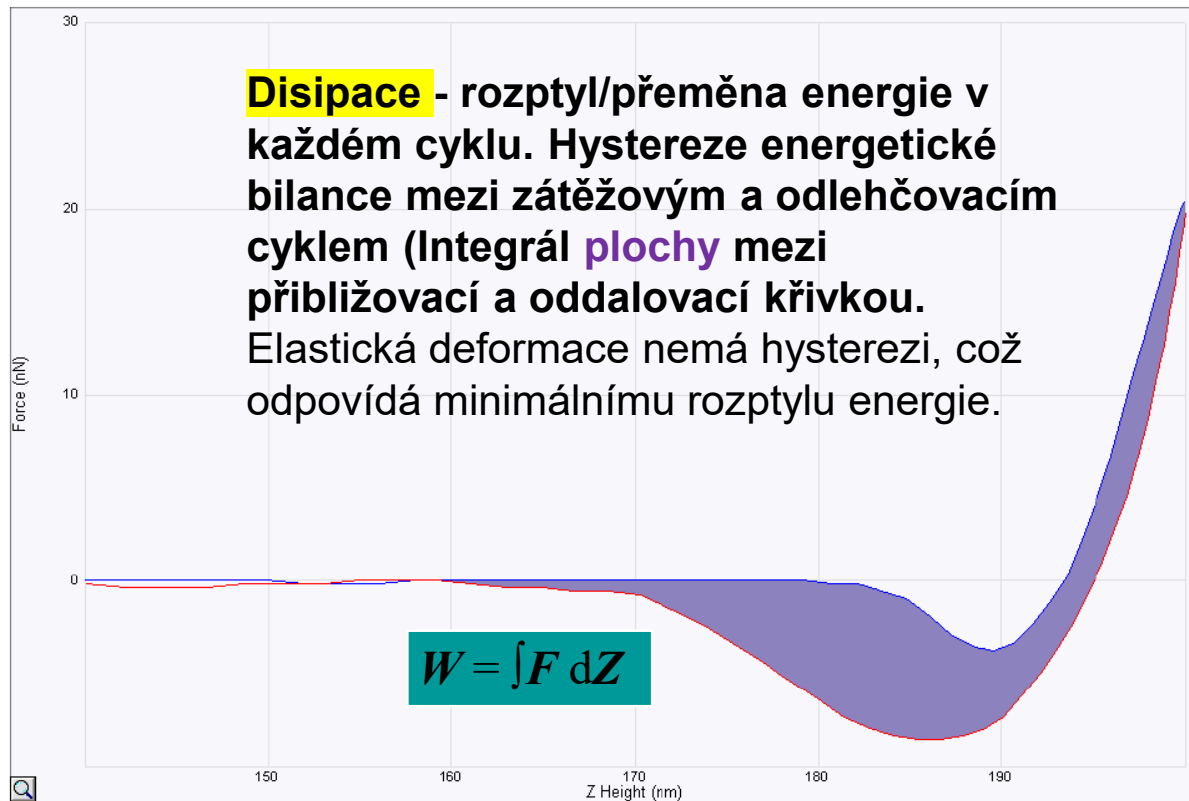
Tuhost (Stiffness) = odpor
kladený elastické deformaci.
Vysoká hodnota **Youngova
modulu** => malá elastická
deformace

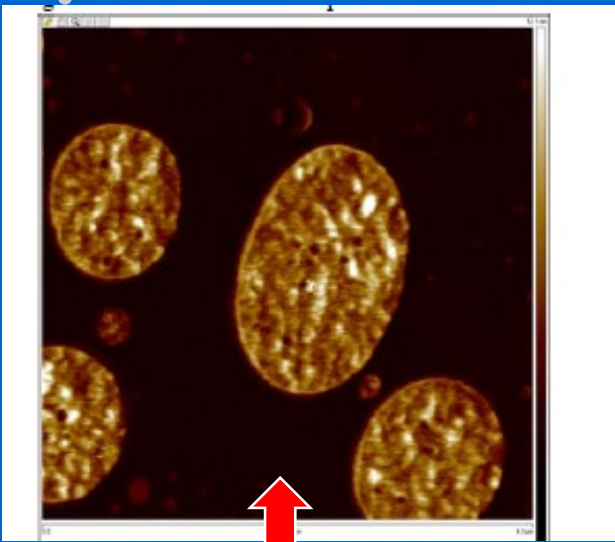
DMT modulus
fit region

AFM PFQNM – interpretace silové křivky - disipace

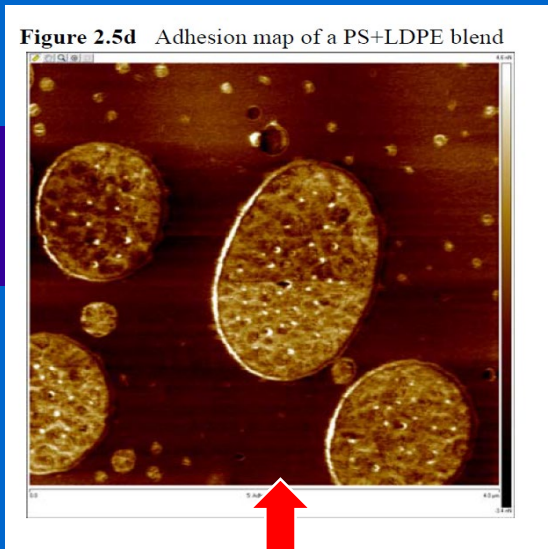
Figure 2.5h Dissipation (shaded area) in a polystyrene (PS) and Low-density polyethylene (LPDE) blend

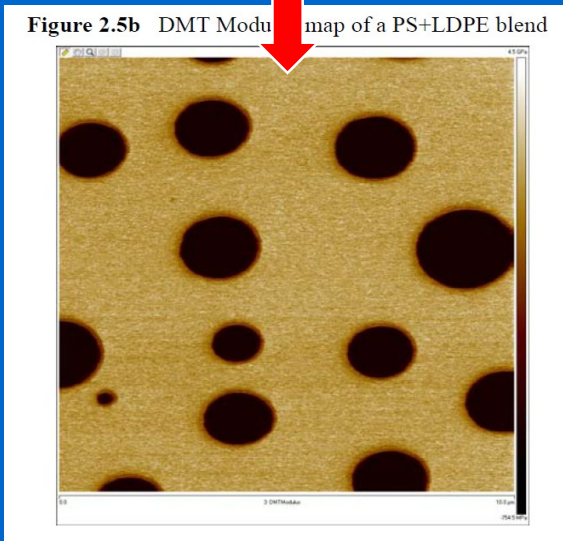
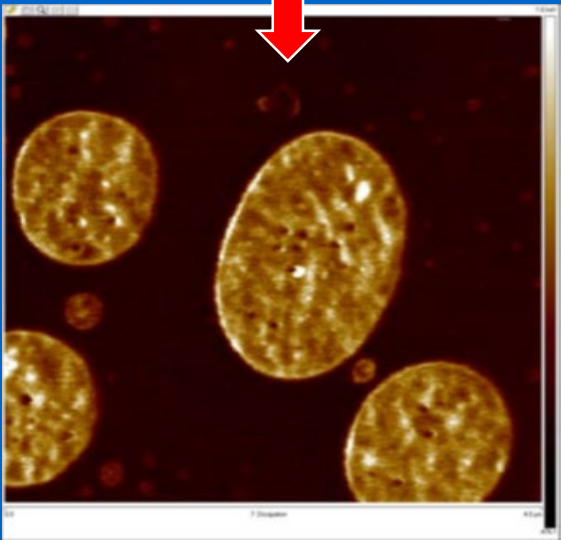

mix PS/LDPE
 ($Y_{PS} \sim 3 \text{ GPa} / Y_{LDPE} \sim 0.3 \text{ GPa}$)

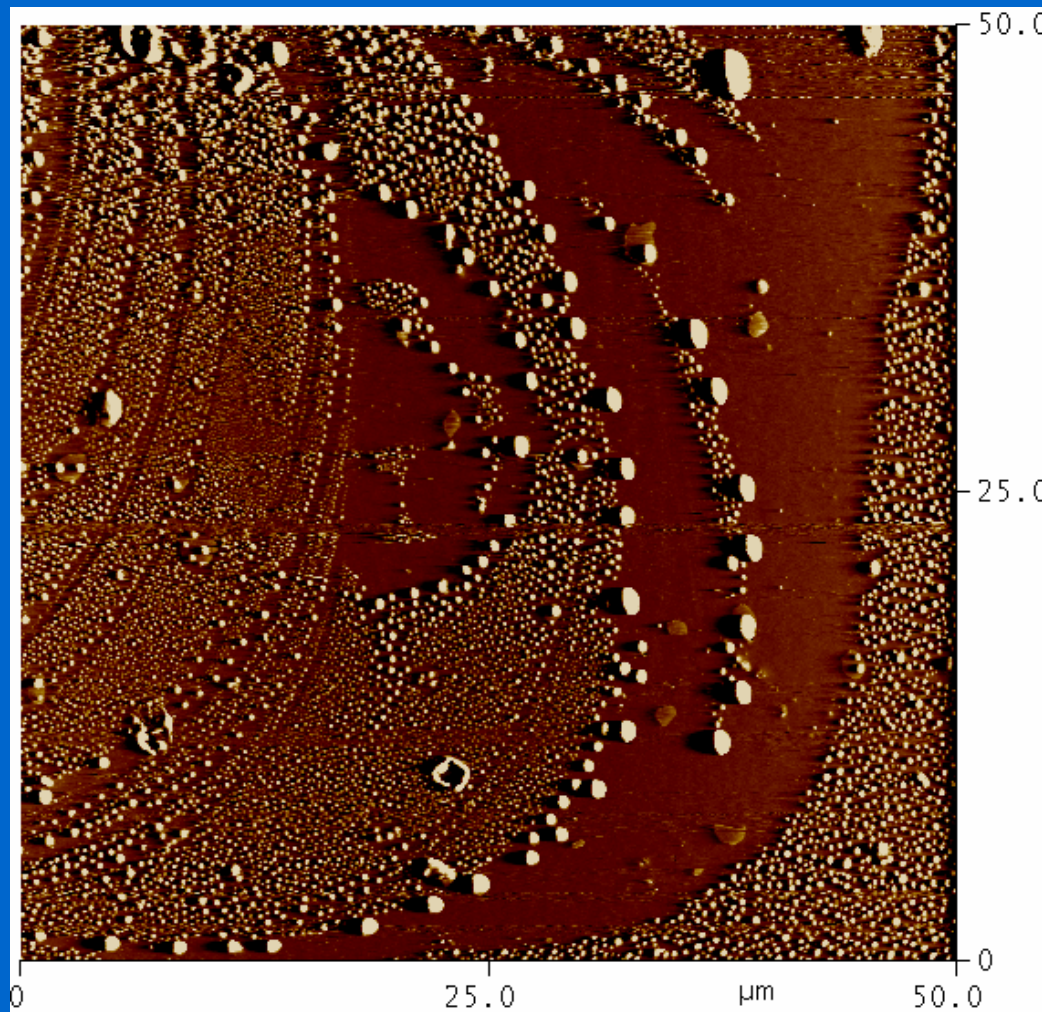
AFM PFQNM -
 interpretace
 silové křivky

Deformace
 Disipace
 Adhese
 Tuhost (Y_M , DMT-aprox.)

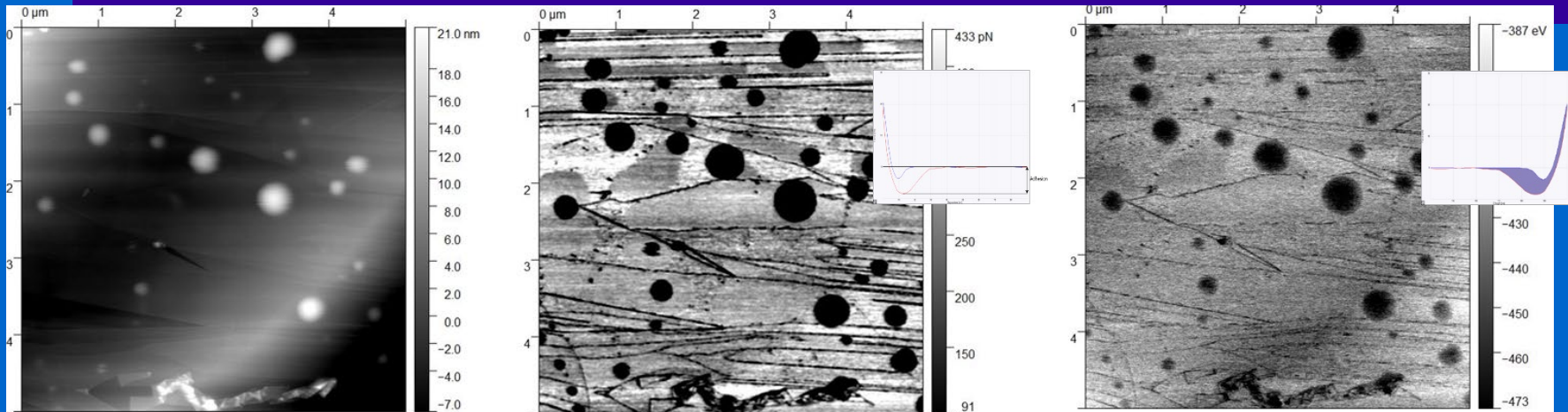

Plynové nanobubliny na ponořených površích

In-situ AFM *tapping*,
amplitudové zobrazení
Hydrofilizovaný hrot a
cantilever

AFM PFQNM - interpretace silové křivky

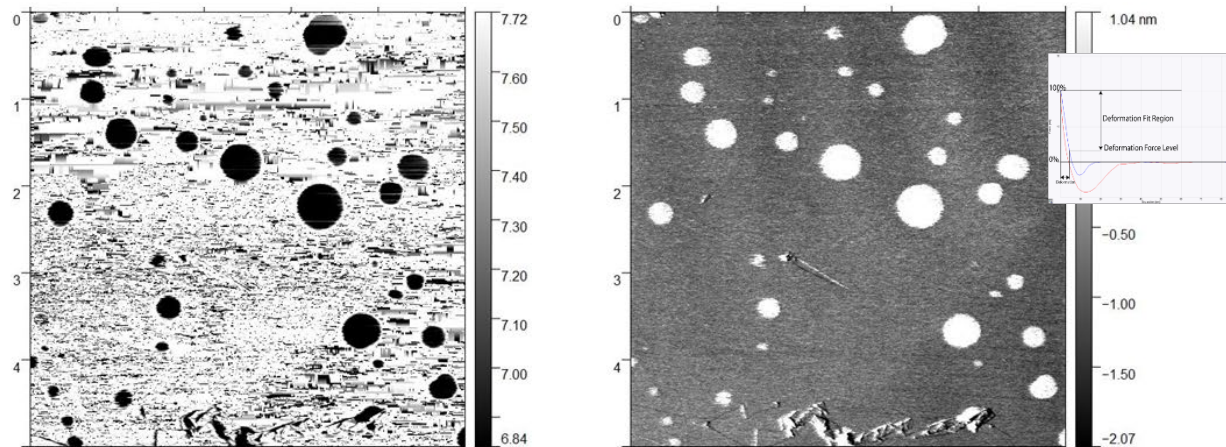

Height

Adhesion

Dissipation

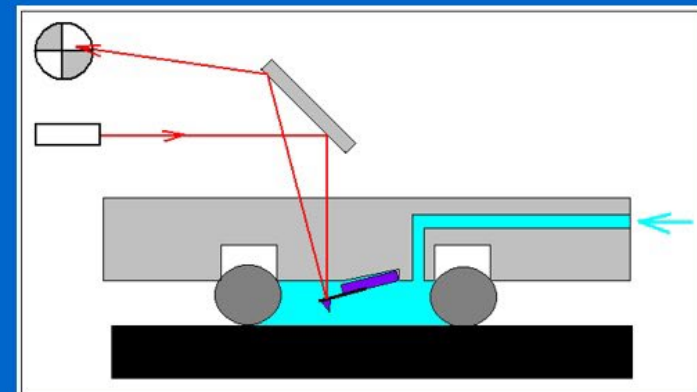
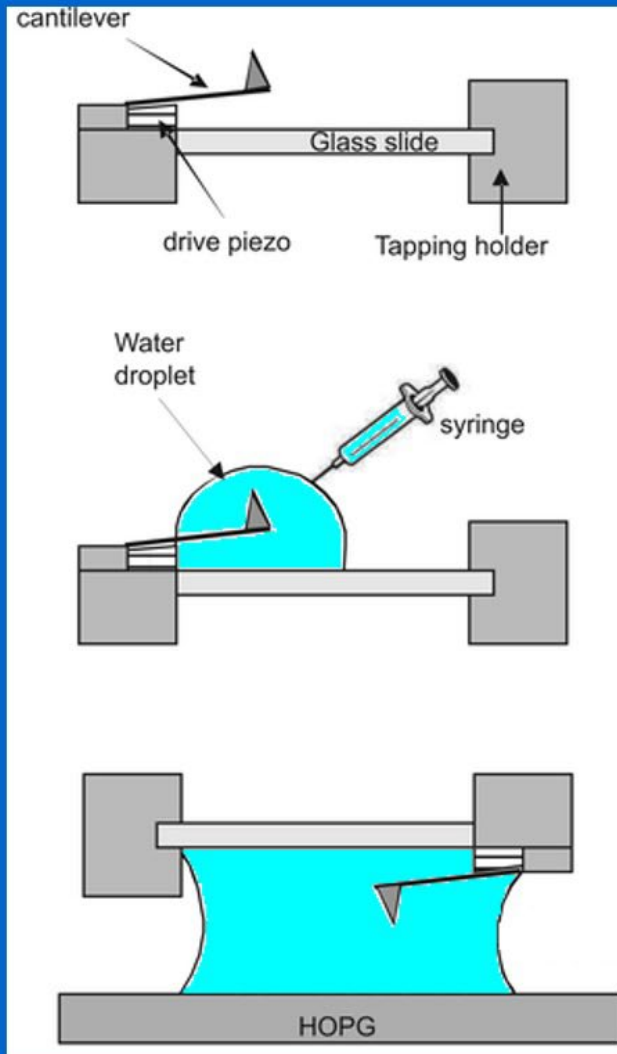
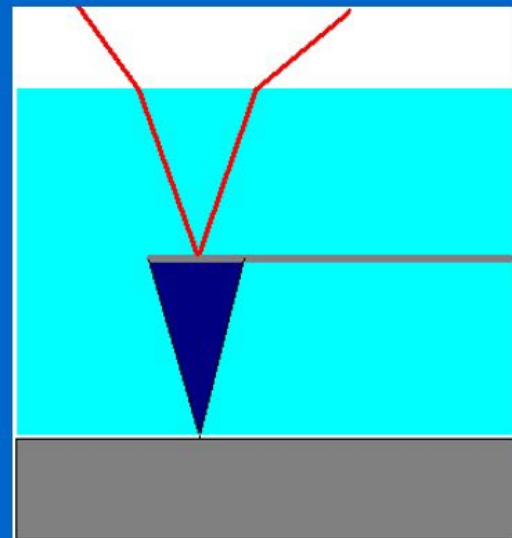
Nanobubliny na ponořeném povrchu – hydrofilizovaný hrot

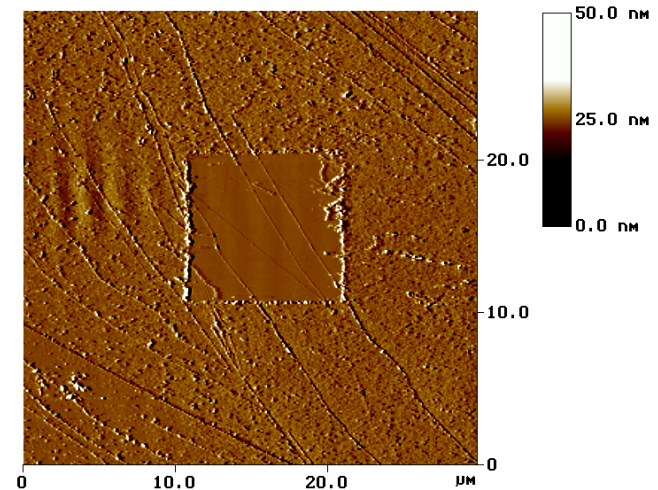
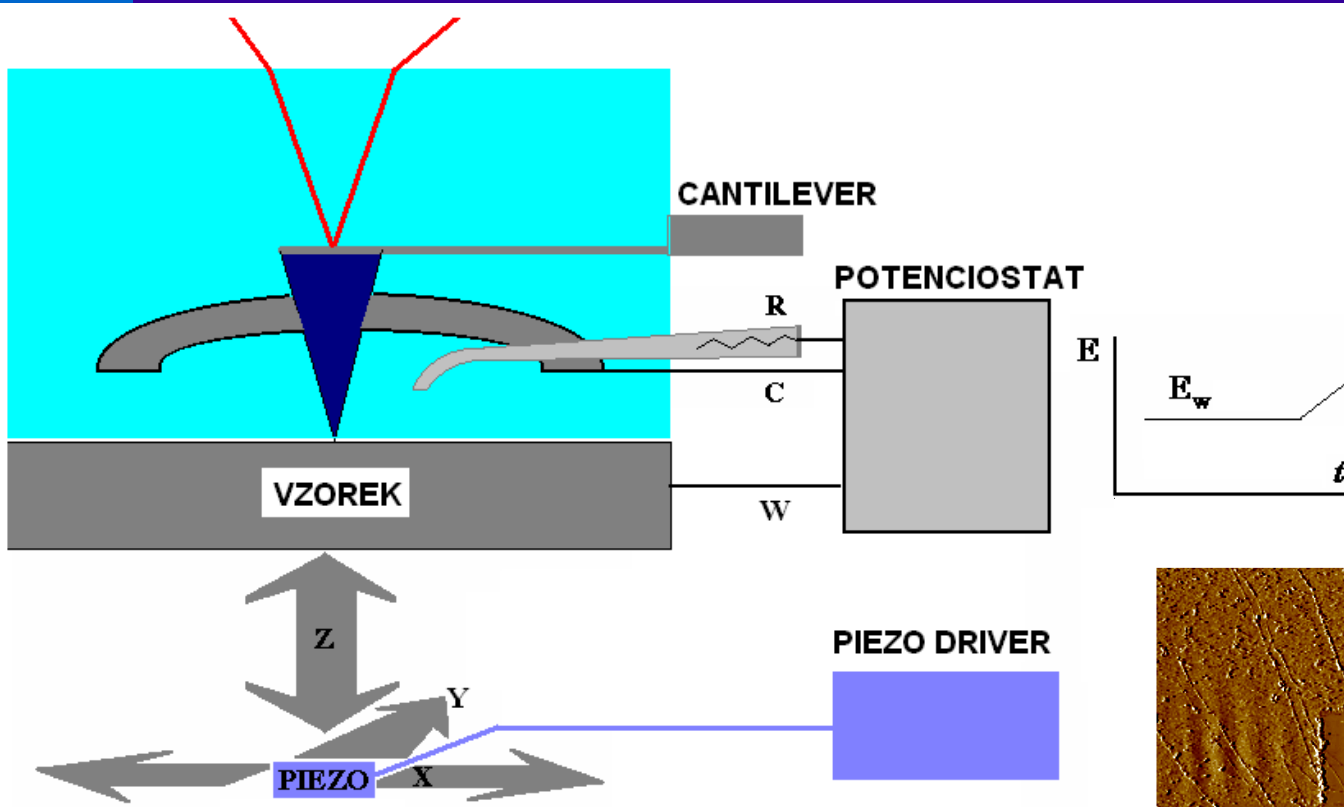
LogStiffness

Deformation

AFM v kapalině

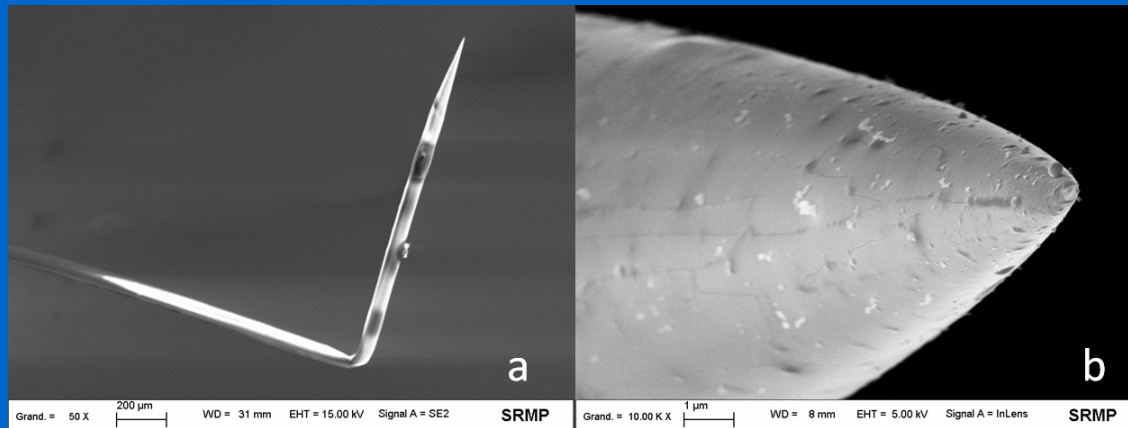

AFM v průběhu EC experimentu: zobrazení *in situ*

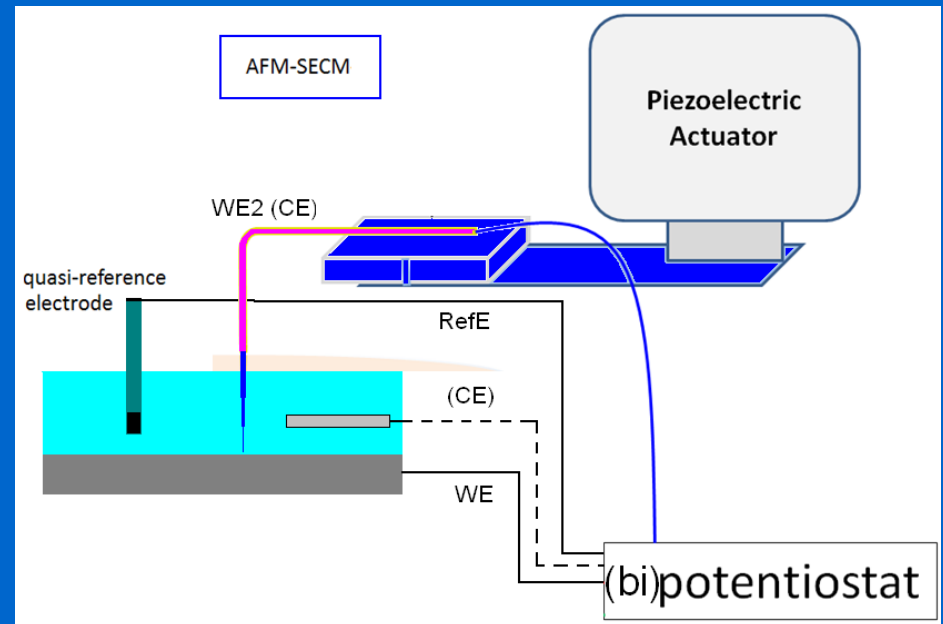

Cu deposit on HOPG basal plane removed by SPM tip

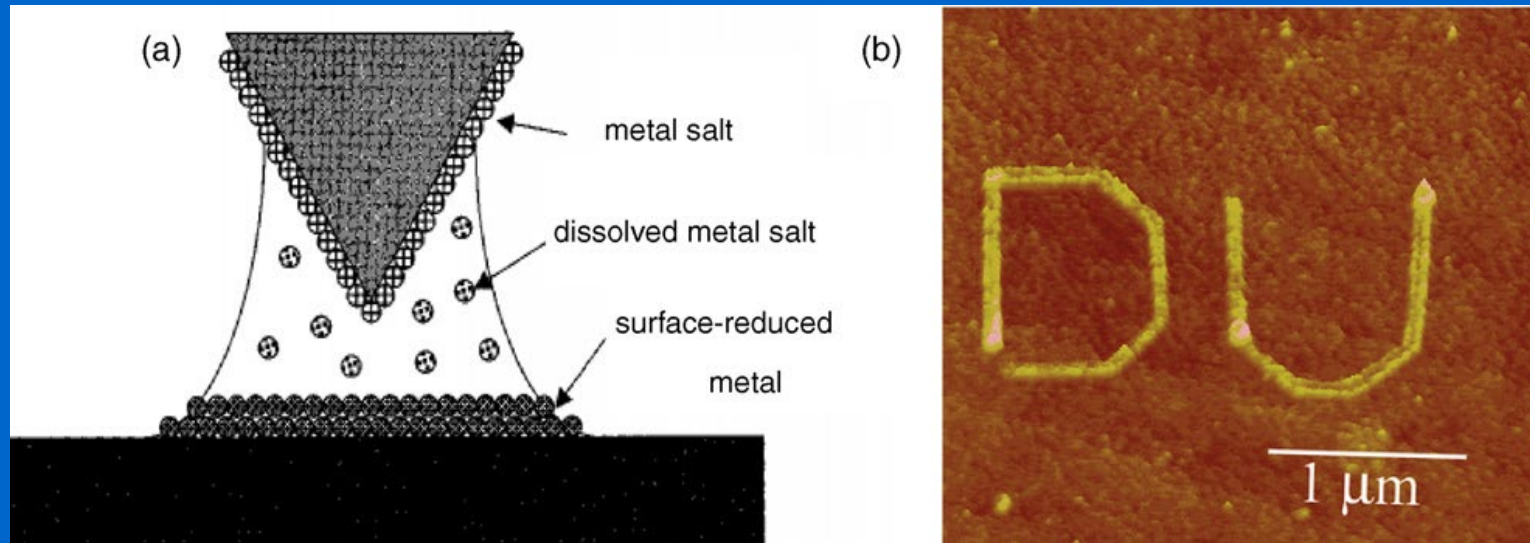
AFM-SECM

AFM-SECM-elektroda
izolovaná
elektroforetickým lakem,
hrot $r \sim 130$ nm

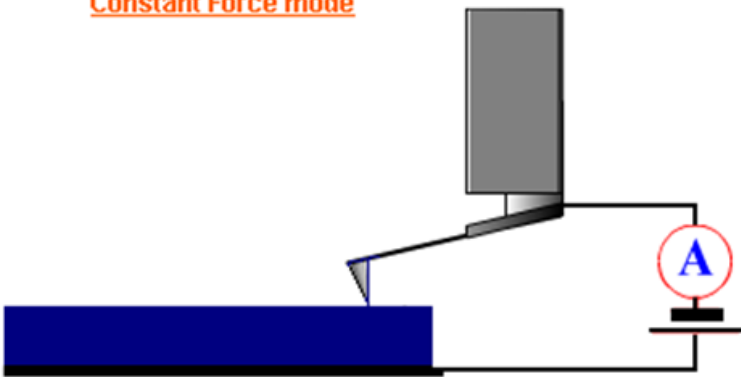

ECAFM: hrotem zprostředkovaná elektrodepozice kovu (nano-vrstva) v kapce

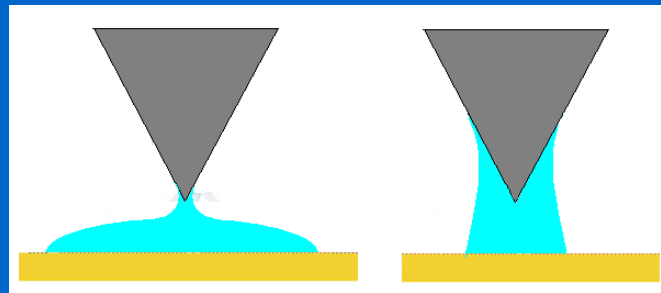
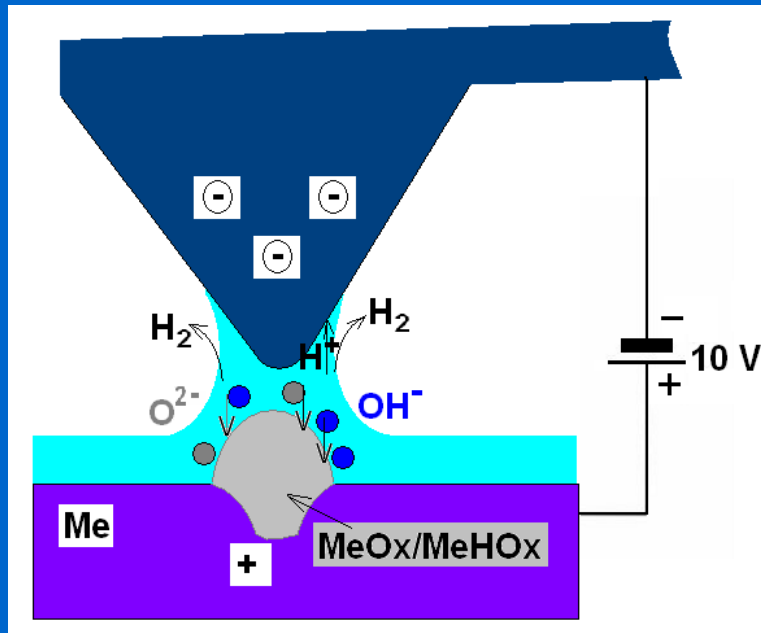

Au elektrodepozice konverzí Au(III) (inkoust) $\Rightarrow$ Au(0)
2-elektrodový systém

Constant Force mode

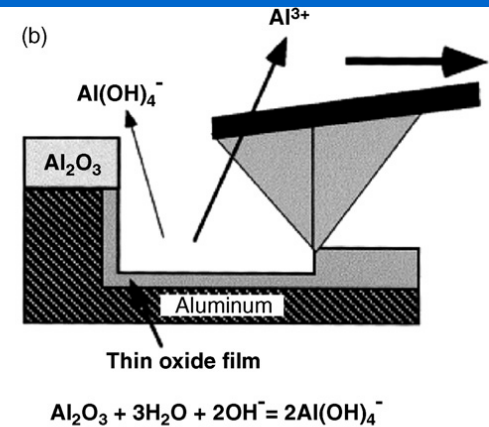
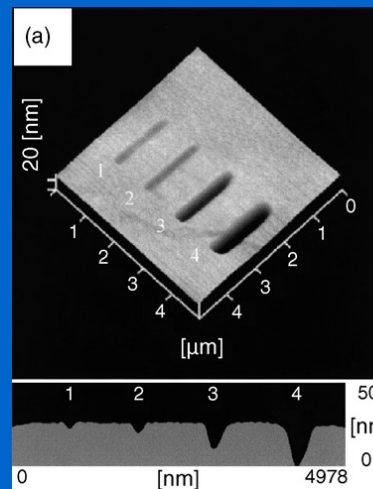
ECAFM: hrotem indukované elektrochemické vytváření/rozpuštění oxidu (nano-vrstvy)

Formování vodního menisku na hydrofilním a hydrofobním substrátu

Pole 10^7 V/cm $\Rightarrow$ disociace $H_2O \Rightarrow OH^- + H^+$

2-elektrodový systém

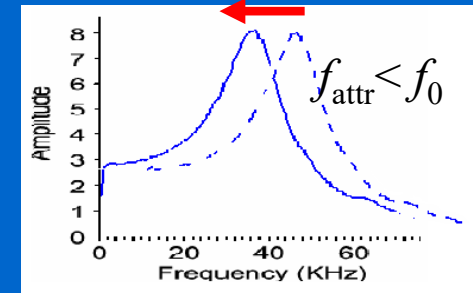
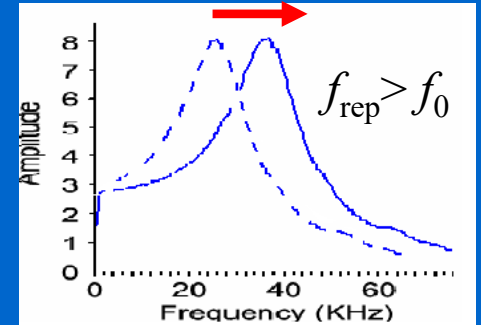
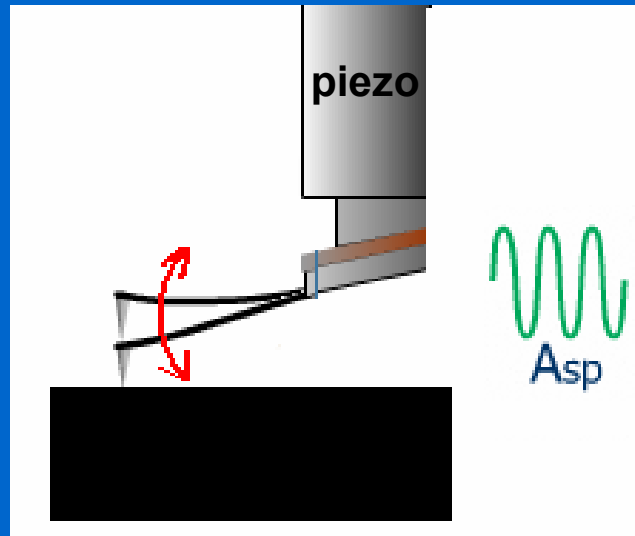
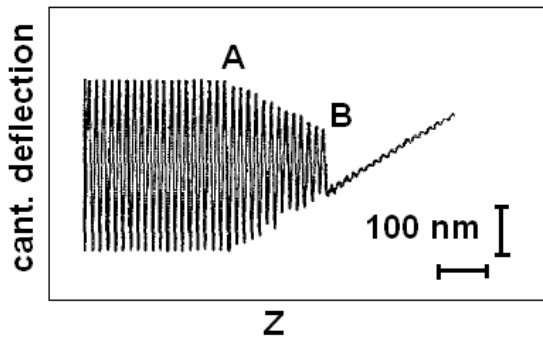

Semi(kontaktní) režim - tapping Akustic./mgt. buzení

mechanický oscilátor
kmitající v rezonanci
vstupní parametry:
 f_{rez} A_{sp} (~ 20 nm)

výstupní parametry
 A , Δf , $\Delta\theta$, d (deflexe)

"V" cantilever ($k = 0.58$ N/m)

$$m \frac{d^2 z}{dt^2} = -kz - (m\omega_0/Q) \frac{dz}{dt} + F_{tip-sample} + F_{drive} \cos \omega t$$

Hook

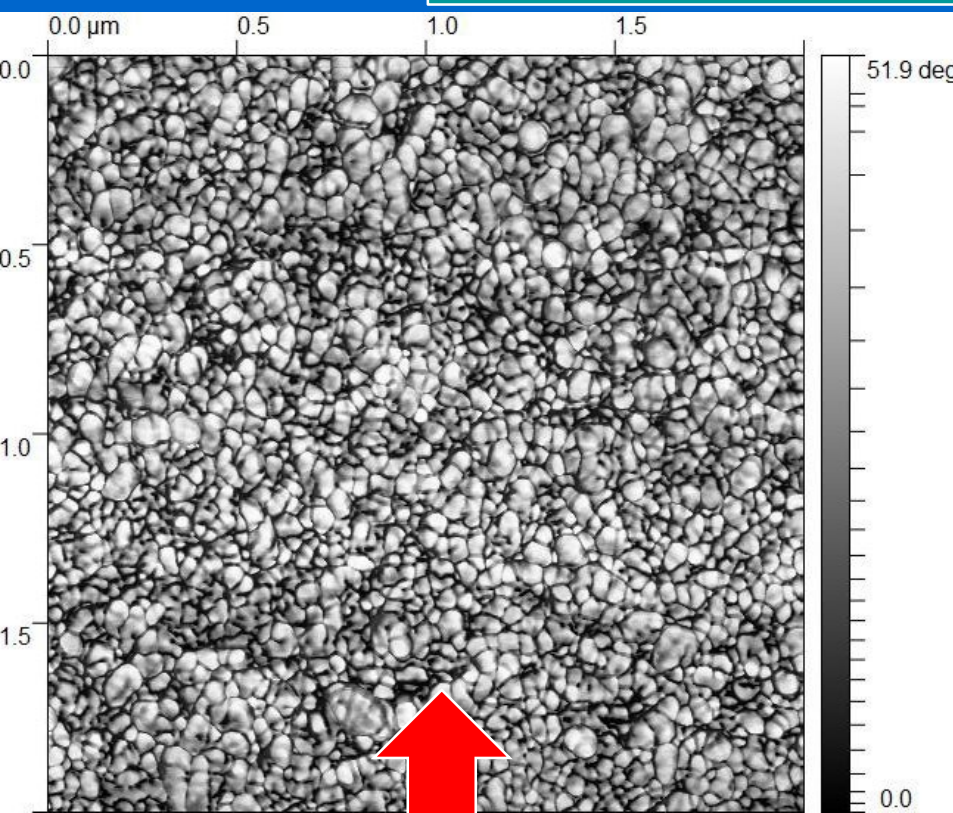
Disipace
(tlumení)

Interakce
hrot-vzorek

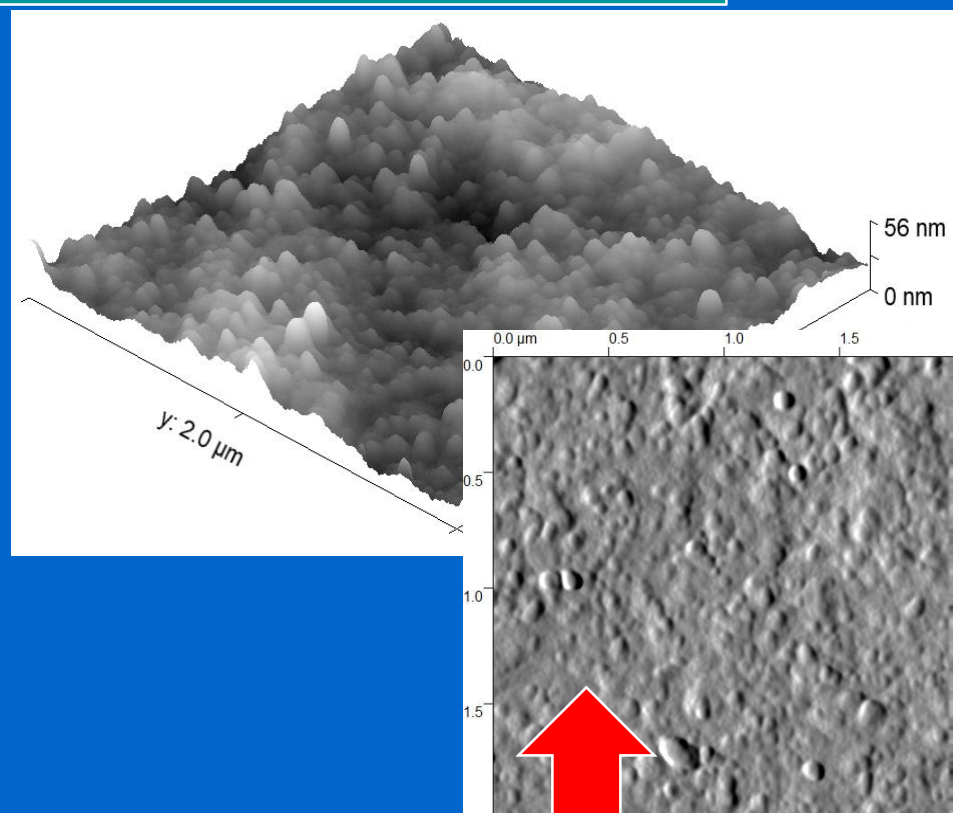
$$\omega_0 = \sqrt{k/m}$$

Semikontaktní režim (tapping) fázové zobrazení

Fázové zobrazení zdůrazňuje hrany (nano)struktur a není ovlivněno ani velkými rozdíly ve výškách

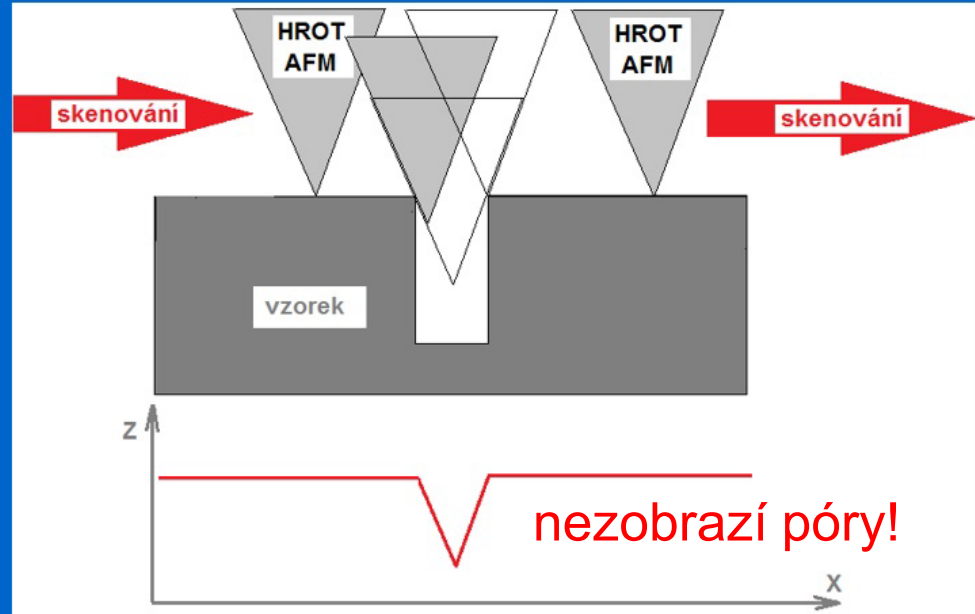
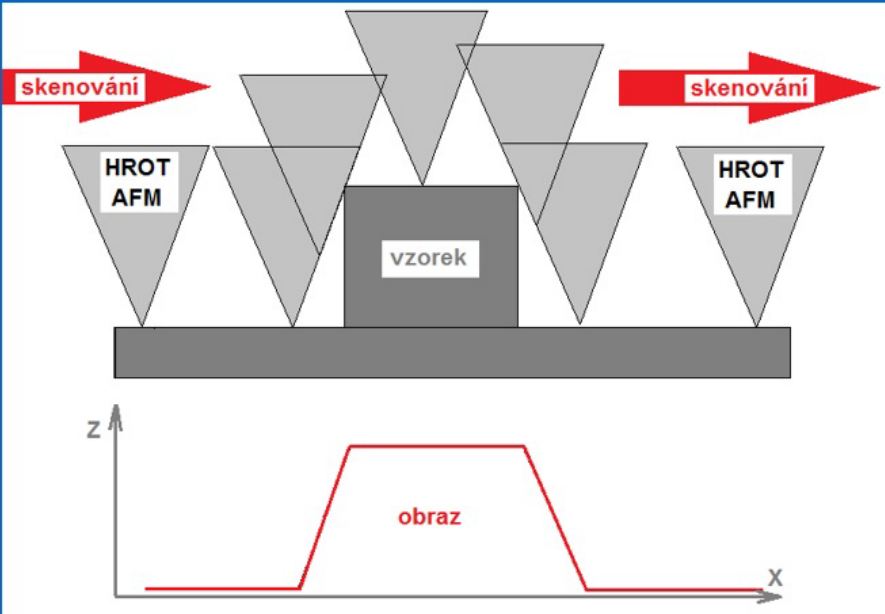

Nanozrna ZrO_2 , zobrazená AFM tappingem ve fázovém režimu.

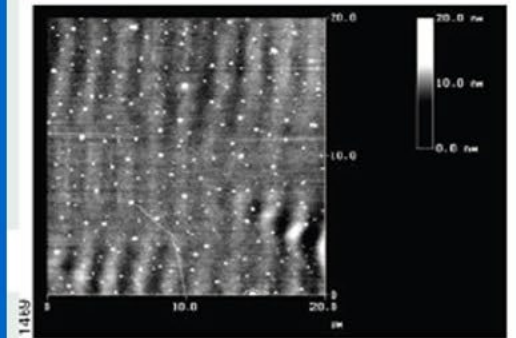
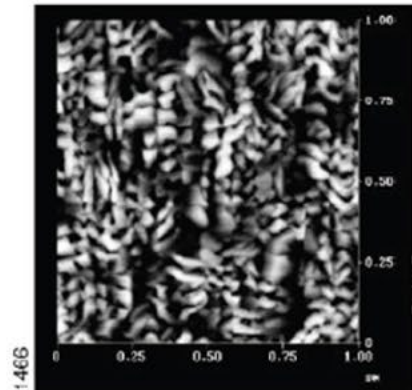
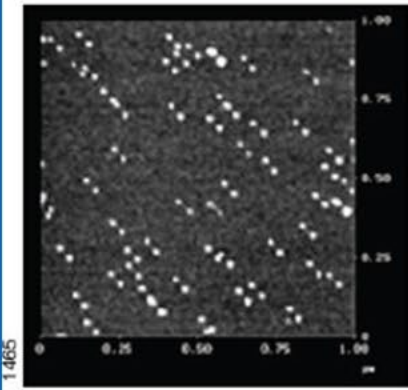
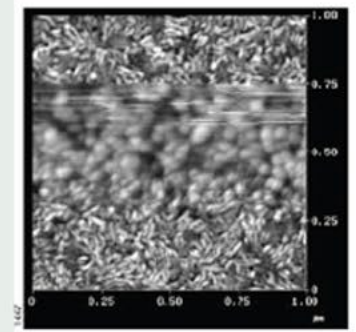
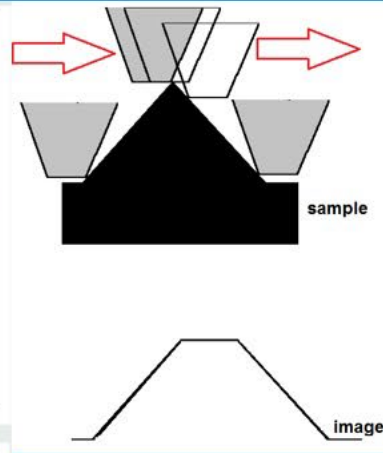
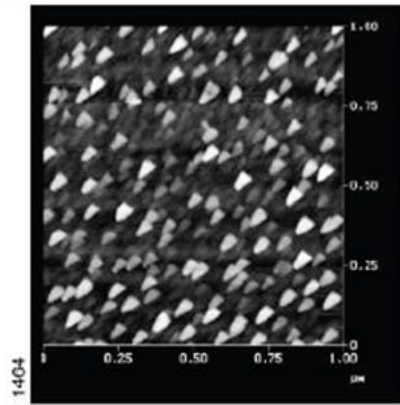
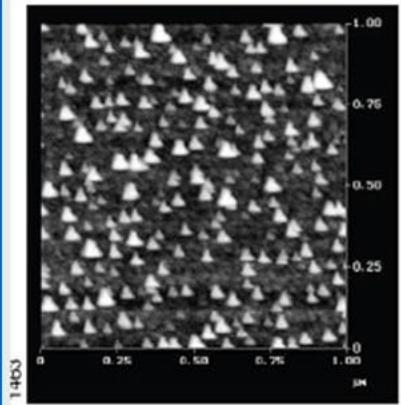

Identická lokalita zobrazená v 3D topografii a v plošném amplitudovém zobrazení

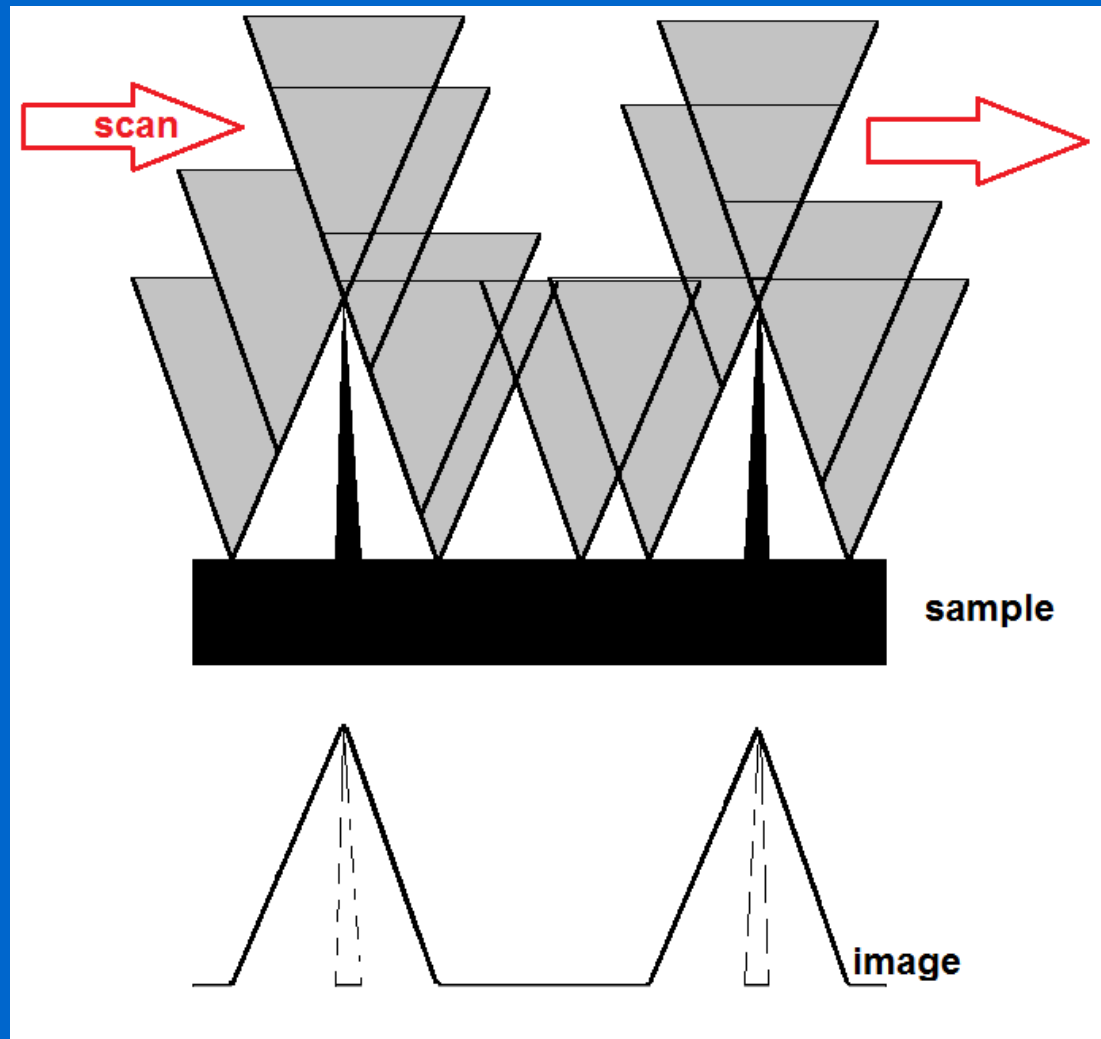
AFM: artefakty

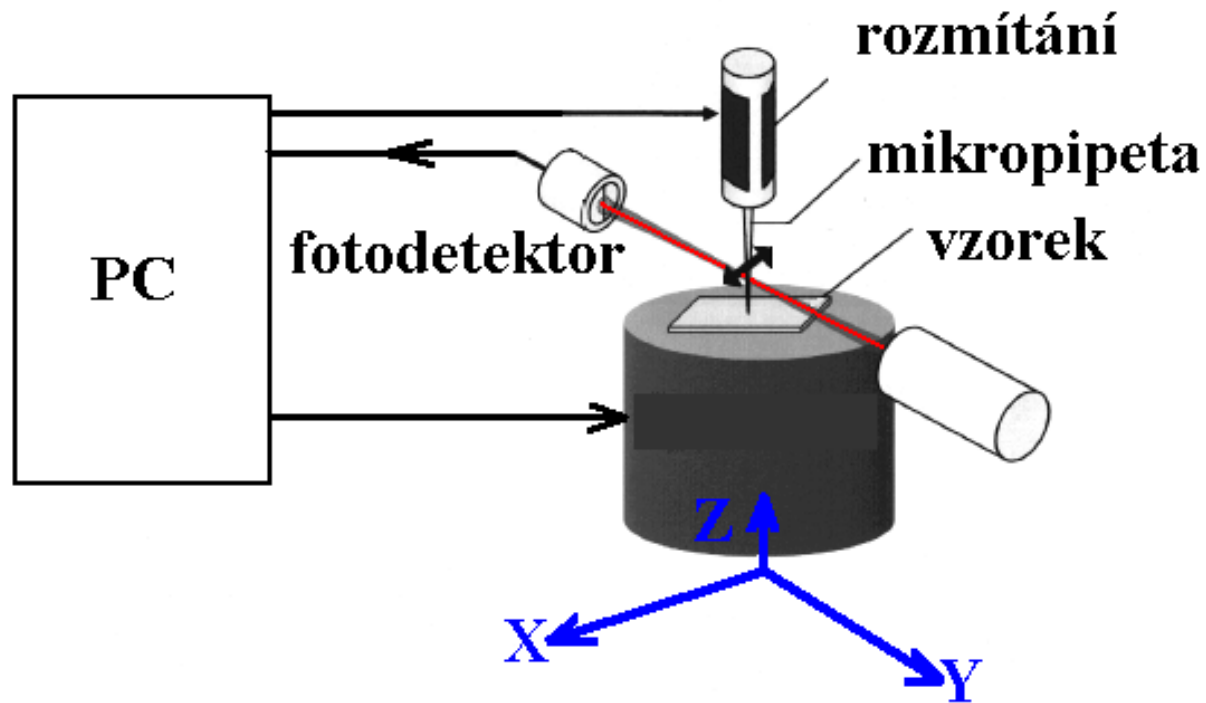
AFM: artefakty

Zobrazení hrotu AFM

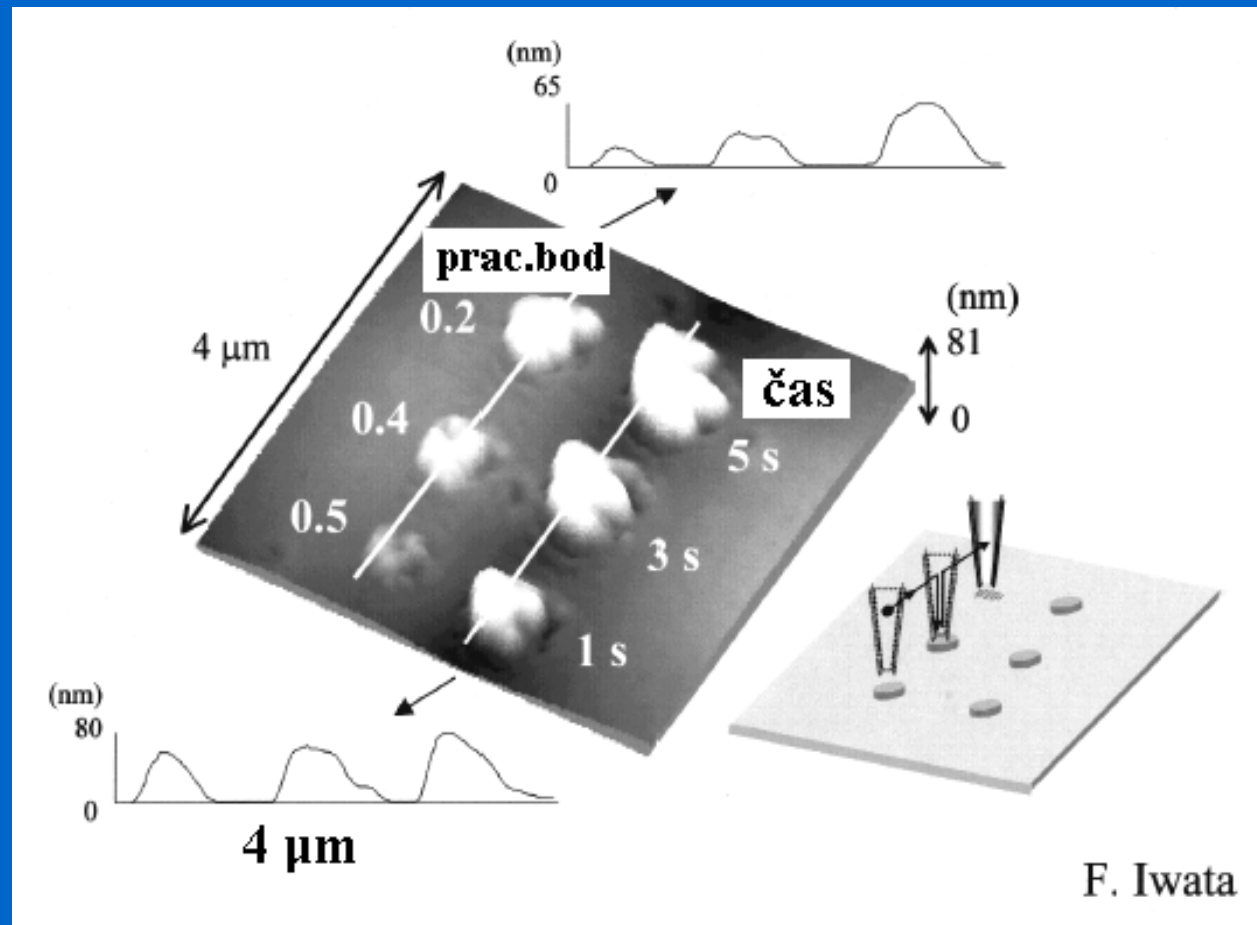

Mikroskop s rastrovací mikropipetou

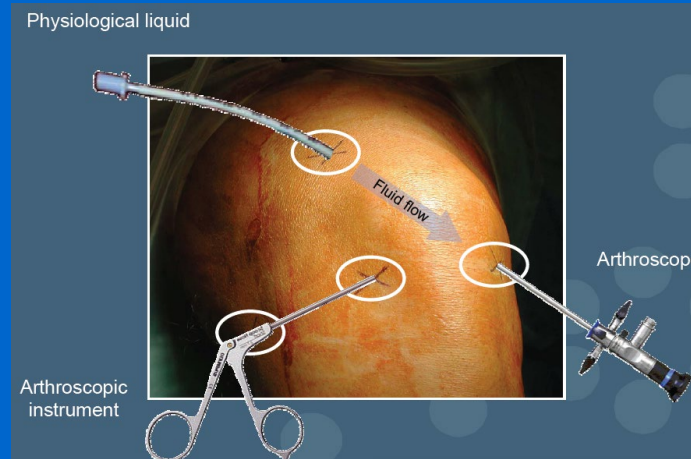
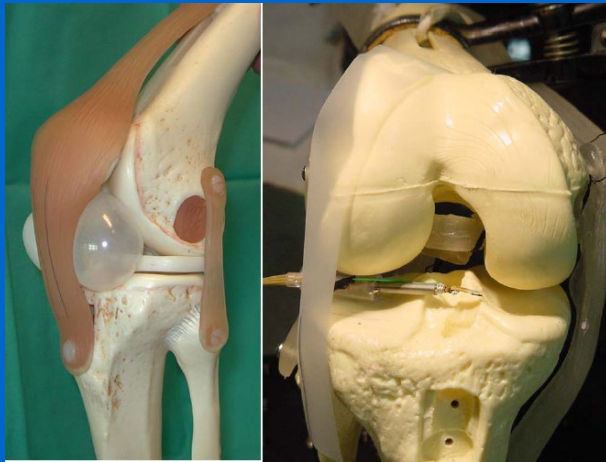

F. Iwata

Nanolitografie AFM s rastrovací mikropipetou

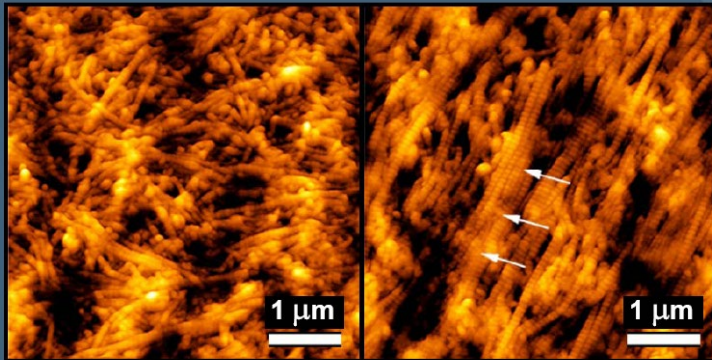
AFM *in vivo*: Scanning Force Endoscope

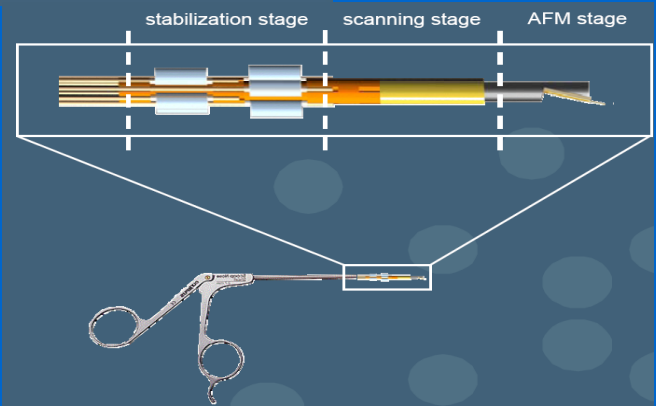
Diagnosing cartilage diseases at an early stage

healthy

osteoarthritic

M. Stolz *et al.*, *Biophys. J.* 2004; 86 3269-3283

Institute of Microtechnology
University of Neuchâtel

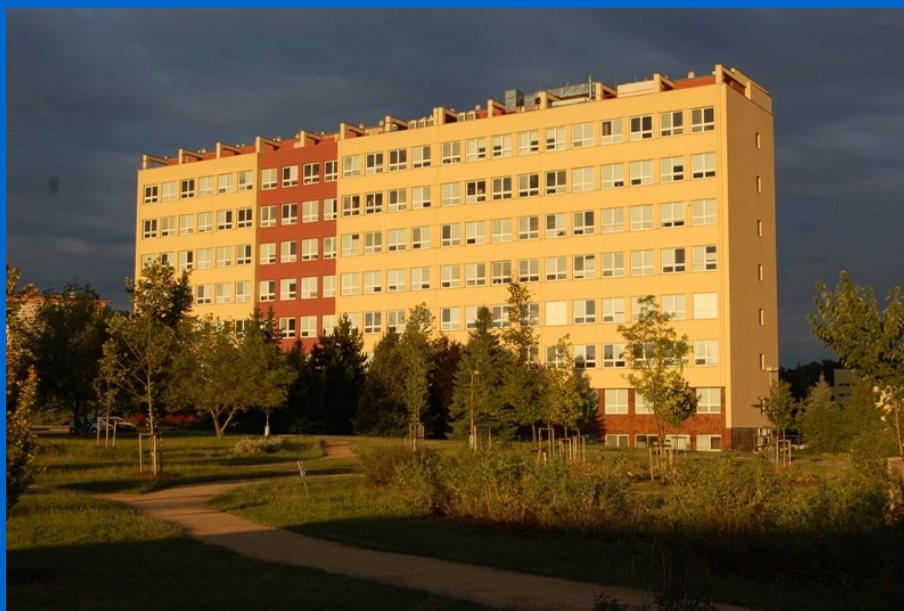
R. Imer
T. Akiyama
N.F. de Rooij
U. Staufner

M.E. Müller Institute (MSB)
University of Basel

M. Stolz
U. Aebi

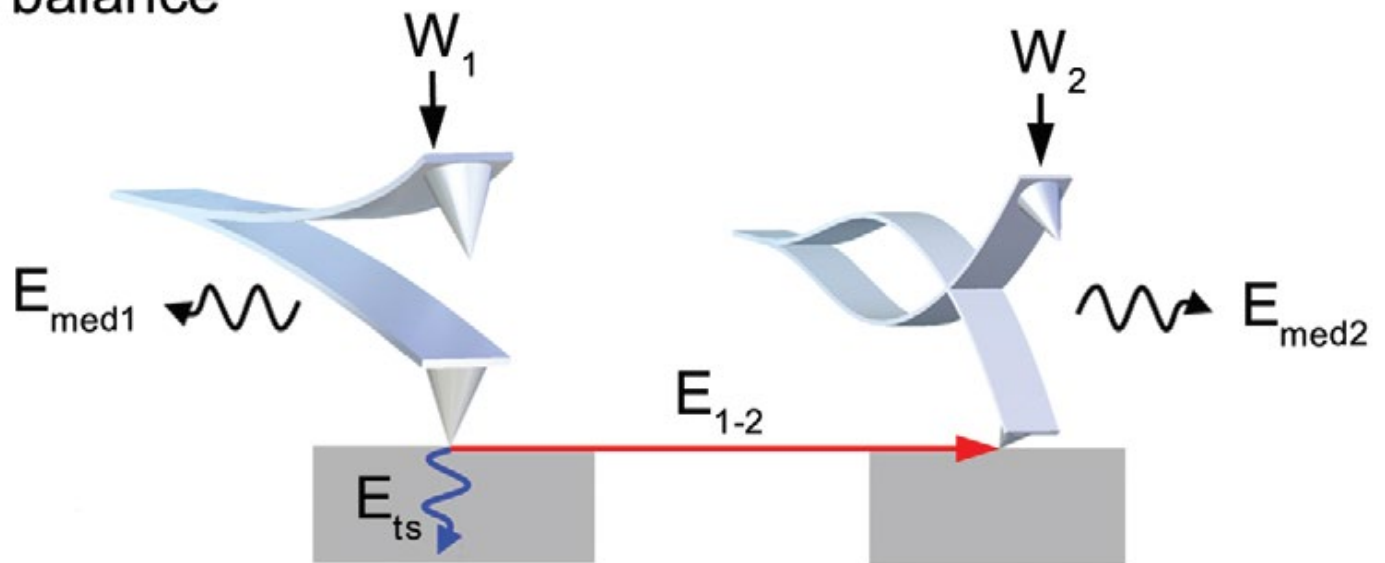
Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského, ČAV,
Praha 8, Dolejškova 3
Odd. Elektrochemických materiálů

<http://www.jh-inst.cas.cz/~janda>
pavel.janda@jh-inst.cas.cz

C Energy balance

Young's Modulus

$$E = \frac{\text{tensile stress}}{\text{extensional strain}} = \frac{\sigma}{\varepsilon} = \frac{F/A_0}{\Delta L/L_0} = \frac{FL_0}{A_0\Delta L}$$

Where

E is the Young's modulus (Modulus of elasticity)

F is the force exerted on an object under tension

A_0 is the area where force is applied

ΔL is the length change of the object

L_0 is the original length of the object

